

T.C.

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ

İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HADİSLER İŞİĞİNDA HZ. PEYGAMBER'İN ÇOCUKLARA YAKLAŞIMI

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Hazırlayan

Tuğba KURT

DENİZLİ, 2023

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HADİSLER İŞİĞİNDA HZ. PEYGAMBER'İN ÇOCUKLARA YAKLAŞIMI

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Hazırlayan

Tuğba KURT

Proje Danışmanı

Doç. Dr. Osman MUTLUEL

DENİZLİ, 2023

ONAY FORMU

Tuğba KURT tarafından hazırlanan “**Hadisler Işığında Hz. Peygamber’in Çocuklara Yaklaşımı**” adlı tezsiz yüksek lisans dönem projesi danışmanlığında hazırlanmış olup 15.12.2023 tarihinde son kontrolü yapılarak Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Manevi Destek ve Rehberlik Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi olarak Kabul edilmiştir.

İmza

Danışman
Doç. Dr. Osman MUTLUEL

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun .....tarih ve .....sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Harun ABACI

BEYAN

Bu çalışmanın tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Tuğba KURT

ÖNSÖZ

İslâm dini, son ve mükemmel bir din olması sebebiyle tüm insanlık için evrensel mesajlar içermektedir. Bu mesajların içinde, davranışları düzenleyici ve eğitim sistemini geliştirici önemli bilgiler yer alır. Bu konularda Hz. Muhammed her daim Müslümanlara örnek olmuştur. Bir rehber olan Hz. Muhammed'in hayatını tüm detaylarıyla öğrenmek gerekir. Bütün hayatı, hal ve hareketleri, sözleri hadislerden öğrenilir. Sahih hadisler, Hz. Peygamber'i tanımak ve anlamak için birer kaynaktır. Hz. Peygamber'in çocuklarla, gençlerle ve yetişkinlerle münasebetleri, hadis kaynaklarıyla günümüze kadar ulaşmıştır. Hz. Peygamber'in günümüze kadar ulaşan bu davranışlarını, herkesin örnek alması gerektiği gibi başkalarına da tavsiye edip öğretmesi gerekmektedir. Müslümanlar, buna ilk önce ailelerinden başlayarak kendi çocuklarına sonra da diğer çocuklara nasıl yaklaşılması gerektiğini, hadisler sayesinde Hz. Peygamber'den öğrenmeli ve hayata geçirerek örnek olmalıdır. Nitekim Hz. Peygamber, insan karakterinin çocukluktan itibaren oluşmaya başladığının farkında olan bir eğitimidir. Bu yüzden çocuklar arasında hiçbir ayırım yapmamış, eşit ve adaletli davranarak çocuklarla özel olarak ilgilenmiştir.

Bir eğitimci olarak Hz. Peygamber'in çocuklara yaklaşımını tespit ederek davranışlarının arkasındaki prensipleri kavrayarak çocukların bu doğrultuda yetiştirilmesi gerekir. Bu şekilde yetiştirebilmek için hadislerden yararlanarak Hz. Peygamber'in çocuklara yaklaşımını incelerken yardımlarını eksik etmeyen, danışman hocam Doç. Dr. Osman Mutluel'e, her zaman yanımda olan kıymetli eşim İsmail Kurt'a ve kızıma, beni yetiştirip bu günlere getirerek hep destek olan anne ve babama teşekkürlerimi sunarım.

Tuğba KURT

Denizli,2023

ÖZET

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans Proje Özeti

Projenin Başlığı: Hadisler Işığında Hz. Peygamber'in Çocuklara Yaklaşımı	
Projeyi Hazırlayan: Tuğba KURT	Danışmanı: Doç. Dr. Osman MUTLUEL
Kabul Tarihi: 15.12.2023	Sayfa Sayısı: vii (ön kısım) + 38
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Programı: Manevi Destek ve Rehberlik
<p>Hadis kaynaklarında Hz. Peygamber'in çocuklara yaklaşımı incelendiğinde, bu yaklaşımın son derece sevgi, şefkat, merhamet ve hoşgörü çerçevesinde olduğu görülmektedir. Hz. Peygamber'in bir rehber, bir eğitimci olması sebebiyle çocuklara yaklaşırken sevgi dilini kullanarak eğitip öğretmesi çok manidardır. Çocukların tertemiz olarak dünyaya gelmesi; onlara sevgi, merhamet, hoşgörü, adalet ve eşitlikten ayrılmadan, yeri geldiğinde sırtına alarak, yeri geldiğinde oyun oynayarak çocukların seviyesine inmeyi ve hayırlı birer evlat olmaları için çaba göstererek dua etmeyi gerektirir. Bütün bunlar projede hadislerden örnekler verilerek işlenmiş olup Hz. Peygamber'in çocuklara yaklaşımının yanında eğitimci kimliğine de dikkat çekilmiştir. Günümüz ebeveynlerinin çocuklarına yaklaşımına da kısaca değinilerek Hz. Peygamber ile bir kıyaslama yapılmıştır. Çalışmanın amacı, Hz. Peygamber'in çocuklara yaklaşımını gözler önüne sererek günümüz perspektifinden bakmaktır. Bu çalışmada nitel araştırma kapsamında doküman taraması, Hz. Peygamber'in hadislerinden örnek olay incelemesi, metin analizi gibi yöntemler kullanılmıştır.</p>	
Anahtar kelimeler: Hadis, Hz. Peygamber, Çocuk, Çocuklara Yaklaşım, Eğitim	

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences Abstract of Master Thesis

Title of the Project: The Approach of Prophet Muhammad to Children in the Light of Hadiths	
Author: Tuğba KURT	Supervisor: Assoc. Prof. Dr.Osman MUTLUEL
Date: 15.12.2023	Nu. of pages: vii (pre text) + 38
Department: Philosophy and Religious Sciences Subfield: Spiritual Support and Guidance	
<p>When the approach of Prophet Muhammad to children is examined in the sources of hadith, it can be seen that this approach is extremely based on love, compassion, mercy, and tolerance. It is very meaningful that Prophet Muhammad, being a guide and an educator, approaches children using the language of love to educate and teach them. The fact that children come into the world pure requires efforts to raise them as good children by not separating them from love, mercy, tolerance, justice, and equality, sometimes carrying them on his back, sometimes playing games with them, and praying for them. All of these have been addressed in the project by giving examples from hadiths, highlighting not only Prophet Muhammad's approach to children but also his identity as an educator. A brief comparison has been made with the approach of today's parents to their children. The aim of the study is to examine Prophet Muhammad's approach to children in the context of today's perspective. In this study, qualitative research methods such as document scanning, analysis of example incidents from Prophet Muhammad's hadiths, and text analysis have been used.</p>	
Keywords: Hadith, Prophet Muhammad, Child, Approach to Children, Education	

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
GİRİŞ	1
I. Araştırmanın Konusu.....	1
II. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	1
III. Araştırmanın Problem Durumu.....	2
IV. Araştırmanın Yöntemi.....	3
BİRİNCİ BÖLÜM	
HZ. PEYGAMBER'İN ÇOCUKLARA YAKLAŞIMI	4
1.1. Hz. Peygamber'in Ailesindeki Çocuklara Yaklaşımı.....	4
1.1.1. Çocuklarını Öpüp Okşaması ve Kucaklaması.....	5
1.1.2. Çocuklarını Omzuna Alması, Oyun Oynaması ve Şakalaşması.....	7
1.1.3. Çocuklarına Nasihat Etmesi.....	8
1.1.4. Çocuklarına Değer Vermesi.....	9
1.2. Hz. Peygamber'in Sahâbe Çocuklarına Yaklaşımı.....	11
1.2.1. Sahâbe Çocuklarına Selam Vermesi, Onlarla Şakalaşması.....	11
1.2.2. Sahâbe Çocuklarını Okşaması ve Kucaklaması.....	13
1.2.3. Sahâbe Çocuklarını Binitine Bindirmesi, Onlara Nasihat Etmesi.....	14
1.2.4. Sahâbe Çocuklarına Değer Vermesi.....	16
1.3. Hz. Peygamber'in Gayri Müslim Çocuklara Yaklaşımı.....	19
İKİNCİ BÖLÜM	
HZ. PEYGAMBER'İN ÇOCUK EĞİTİMİNDE KULLANDIĞI BAZI METODLAR	21
2.1. Eğitimin Önemi.....	21
2.2. Hz. Peygamber'in Eğitim Metodu.....	22
2.3. Hz. Peygamber'in Çocuk Eğitiminde Dikkat Çektiği Hususlar.....	23
2.3.1. İman Esaslarını Öğretme.....	24
2.3.2. İbadetleri Öğretme.....	24

2.3.3. Kur'ân-ı Kerîm'i Öğretme	25
2.3.4. Temel Beceriler Kazandırma	26
2.3.5. Temel Gelişimlerini Dikkate Alma	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNÜMÜZ EBEVEYNLERİNİN ÇOCUKLARINA YAKLAŞIMINI KIYASLAMA.....	29
3.1. Günümüz Ebeveynleri ve Çocukları	29
SONUÇ.....	32
KAYNAKÇA	34

KISALTMALAR DİZİNİ

b.	: Bin, ibn
bk.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİB.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör
Hız.	: Hazreti
İSAM	: İslâm Araştırmaları Merkezi
nşr.	: Neşreden
r.a.	: Radıyallâhu anh
r.anhâ	: Radıyallâhu anhâ
s.a.v	: Sallallâhü aleyhi ve sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkîk
vb.	: Ve benzeri
y.y.	: Yüzyıl

GİRİŞ

I. Araştırmanın Konusu

‘Hadisler Işığında Hz. Peygamber’in Çocuklara Yaklaşımı’ adlı bu çalışmada Hz. Peygamber’in çocuklara yaklaşımı konusu onun uygulamaları ve tavsiyeleri çerçevesinde ele alınacaktır.

İnsanlık tarihi içinde seçkin ve örnek şahsiyetler her zaman peygamberler olmuştur. Bu yüzden peygamberlerin hayatları her yönüyle bilinmesi gerekir. Son ve mükemmel bir din olan İslâm, insanlık için evrensel mesajların yanında bir eğitim sistemi ve insanlar arası ilişkilerin temelini oluşturan davranışlar düzeni getirmiştir. Gerek davranış düzeni, gerekse eğitim sistemi konusunda insanlık için en güzel örnek, şüphesiz İslâm dininin peygamberi olan Hz. Muhammed’dir.(s.a.v.). O, peygamberlerin sonuncusu ve insanlığın zirvesidir. Yüce Allah Kur’ân-ı Kerîm’de “*İçinizden Allah’ın lütfuna ve âhiret gününe umut bağlayanlar, Allah’ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki, Rasûlullah’ta güzel bir örneklik vardır.*”¹ buyurmuştur. Âyette bildirildiği gibi Hz. Peygamber hayatın her alanında Müslümanlar için örnek bir şahsiyet olarak gösterilmiştir. Asıl görevi, Allah’ın kelâmını insanlara tebliğ ederek söz, fiil ve davranışlarıyla örnek olmaktır. Hz. Peygamber’in, çocuklara yaklaşım konusunda da Müslümanlar için örnek alınacak en önemli kişi olduğu açıktır.

II. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çocuklar, geçmişten günümüze gelene kadar devamlı hayatın gündeminde olmuşlardır. Bu nedenle örnek şahsiyetlerin çocuklarla ilişkileri, çocuklara yaklaşımları ahlâk ilkeleri bakımından önem arz etmektedir. Hz. Peygamber’in, nebevî yönünün yanında bir de insanî yönü bulunmaktadır. Bu insanî yönünün en dikkat çekici örnekleri, çocuklarla olan münasebetlerinde görülür. Çünkü o, müstesna bir şahsiyet olarak çocuklarla çocuklaşmayı başarabilmiş ve çocukların gönlünde taht kurmuştur. Çocuklara yaklaşımındaki bu incelik bile konunun araştırılmasında önem arz eder.

Hz. Peygamber, günümüzde çocuk psikolojisi üzerine çalışsan insanların yeni yeni tespit ederek ortaya koyduğu gerçeklere, o dönemde dikkat çekmiştir. Hayatı

---

¹ El-Ahzâb 33/21.

boyunca çocuklara önemli bir yer veren, her yönüyle keşfedilecek inceliklere sahip bir baba ve dede, tüm çocukların sevgisini kazanmış olan bir eğitimcidir.

Hız. Peygamber'in çocuklarla ilişkileri hakkında hadislerle yansıyan birçok rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetler araştırılarak çocuklara yaklaşım konusunda aile ve toplum üzerinden inşa edilen davranış kalıplarına, Hız. Peygamber'in hadislerinin örnek olması amaçlanmıştır.

Yaratılmışlar arasında güzel davranışlara, sevgiye ve eğitime en muhtaç olan, insandır. Bu sevgi ve eğitim, insana küçük yaşlarda verilmeli ki ileride hayırlı birer evlat olabilsinler. "Ağaç yaşken eğilir." atasözü, tam da bunun için söylenmiştir. "İlk kez bir boya ile boyanan bir yün, boyayı o kadar güçlü emer ve rengini alır ki; ikinci kez bir başka renge boyamak kolay olmaz. Genç bir ağaç kolayca bir daire şeklinde bükülebilir, ancak kuruduktan sonra onu düzeltmek ve ağacı eski haline getirmek istersek kırılır. Dolayısıyla ilk izlenimler insan ruhunda o kadar güçlü, kuvvetli ve derin izler bırakır ki, onları beyinden çıkarmak neredeyse imkânsızlaşır."² Hız. Peygamber'in yaptığı gibi çocuklara küçük yaşlarda nakşedilen sevgi, adalet, eşitlik, hoşgörü ve merhamet duyguları, onların karakteristik özelliklerinin temelini oluşturarak çocuklarda kalıcı bir etki oluşturur. Bu etkinin görülebilmesi ve Hız. Peygamber'in çocuklara yaklaşımının daha iyi analiz edilebilmesi amacıyla bu çalışma ortaya çıkmıştır.

III. Araştırmanın Problem Durumu

'Hız. Peygamber'in çocuklara yaklaşımı nasıldı?' şeklindeki problem cümlesine cevap bulmaya çalışırken bunun alt problemleri olan:

- Ailesindeki çocuklara (kendi çocuklarına, üvey çocuklarına, torunlarına),
- Yanında yetiştirdiği çocuklara,
- Sahabe çocuklarına,
- Gayri müslim çocuklara yaklaşımı nasıldı ve aralarında herhangi bir farklılık var mıydı? Sorularına da cevap aranmıştır.

Bu soruların varsayımı olarak da Hız. Peygamber'in çocuklara yaklaşımı arasında hiçbir farklılık yoktur ve hepsine sevgi, merhamet temelli yaklaşmıştır.

---

² Jan Amos Comenius, *Büyük Didaktika (Didactica Magna)*, Çev. Hasip A. Aytuna (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1964), 49.

Çalışmada, ‘Hz. Peygamber’in yaklaşımından farklı olarak günümüz ebeveynleri çocuklarına nasıl yaklaşıyor ve ne gibi tepkiler veriyor’ şeklindeki problem cümlesi hakkında da yorumlar yapılmıştır. Yine Hz. Peygamber’in çocuklara yaklaşımında uyguladığı eğitim modellerine de kısaca değinilmiştir.

IV. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman tarama, örnek olay incelemesi ve metin analizi modelleri kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, direk verilerin kaynağına ulaşmayı sağlar. Çocuklara nasıl davranılması, nasıl tepki gösterilmesi gerektiği konusunda Hz. Peygamber’in yöntemi sunularak hadis kitaplarından istifade edilmiştir. Tek bir kaynak bazında araştırma yapılmayıp belirlenen konulara açıklık getirecek kadar hadis aktarılmıştır.

Çocuklara yaklaşım hadisler perspektifinden bakılmıştır. Çalışmanın bir hadis bir de günümüz boyutu bulunmaktadır. Bu nedenle çocuklara yaklaşım konusu işlenirken hadislerin şerhlerine yer verilmeyip yorum bölümünde günümüz boyutu hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Çocuklara gösterilen davranışlar, verilen tepkiler konusunda tek bir kategori ele alınmayıp genel bir bakış açısıyla tüm çocuklar ele alınmıştır. Hz. Peygamber’in ilgili hadisleri, hadis kitaplarından, makalelerden, internet ortamından incelenmiştir. Bunun yanında kaynakça ve dipnot “İsnad Sistemi” uygulaması kullanılarak düzenlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN ÇOCUKLARA YAKLAŞIMI

Çocuk, Yüce Allah tarafından bahşedilen emanettir. Akıl bâliğ oluncaya kadar da mâsumdur. Büyük insanlar gibi cezalandırılmaz. Hukuk karşısında büyüklerle çocuklar farklı statüdedir. Hz. Peygamber bir hadîs-i şerîfnde bu durumu şöyle açıklamıştır: “Üç kişiden kalem kaldırılmıştır. Uyuyandan uyanıncaya kadar, çocuktan bâliğ oluncaya kadar ve deliden akli başına gelinceye kadar.”³ Bu durumda çocukların bu özelliklerinin göz ardı edilmesi yanlışların yapılmasını kaçınılmaz kılar. Çocuklara ruh ve beden özellikleri dikkate alınarak yaklaşılmalı, onların dinen henüz sorumluluk çağında olmadıkları göz önünde bulundurulmalı, hata ve eksikleri olumlu yollarla düzeltilmeye çalışılmalıdır.⁴

Çocuklar bazen ilginç, anlamsız ve dine uygun olmayan sorular sorabilir. “Allah nerede?, Allah ne renk?, Allah minare kadar büyük mü? Melekleri neden göremiyoruz? gibi sorularla karşılaşılabilir. Tam da bu sırada, yukarıda aktarılan “çocukların akıl bâliğ olmadan dini açıdan sorumlu sayılmadığı” hadisi hatırlanmalı ve çocuk sert bir şekilde eleştirilmemelidir. İslâm'ın çocuklara olan hoşgörüsü onlardan esirgenmemelidir. Büyükler bile küçük hatalar yaparken aynı şeyi çocuklar yaptığında, bunlar birer “günah” olarak nitelendirilmemelidir.⁵

Bu bölümde hep hadislerden yararlanarak Hz. Peygamber'in çocuklara yaklaşımı; ailesindeki çocuklara yaklaşımı, sahâbe çocuklarına yaklaşımı ve gayri müslim çocuklara yaklaşımı olmak üzere özelden genele doğru üç başlık halinde incelenecektir.

1.1. Hz. Peygamber'in Ailesindeki Çocuklara Yaklaşımı

Hz. Peygamber'in çocuklara yaklaşımı incelenirken ilk önce ailesine bakmak gerekir. Bir baba olarak öz evlatlarına ve üvey evlatlarına olan davranışı ile bir dede olarak torunlarına olan davranışı göz önünde bulundurularak örnek alınmalıdır. Hz. Peygamber daima çocuklara sevgi ve merhamet temelli yaklaşmıştır.

---

³ Ebû Abdillâh Muhammed B. İsmail El-Buhârî, *El-Câmi'u's-Şahîh*, Nşr. Muhammed Zühêyr B. Nasr (B.Y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), Talâk, 11, Hudûd, 22.

⁴ Saffet Sancaklı, “Hz. Peygamber'in Çocuklarla Olan İlişkisinde Eğitim-Öğretim Açısından Ön Plana Çıkan Hususlar” 43/1 (2007), 10.

⁵ *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu: 30 Mart - 01 Nisan 2012, Ankara* (Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013), 575-576.

1.1.1. Çocuklarını Öpüp Okşaması ve Kucaklaması

İnsanlar arasındaki tesirin en etkili şekli fizikî temastır. Sarılıp kucaklaşmak sevgi ve dostluğun işaretidir. İlk vahiy geldiği sırada da, Hz. Cebrâil Hz. Peygamber’i sıkıca kucaklamıştır.⁶ Kucaklaşmanın beden dilindeki öneminin yanında mânevî boyutu da vardır. Çocukluk dönemi içinde çocuklar, gelişme aşamasında oldukları için sevgiye fazlasıyla muhtaçtırlar. Ebeveynin bu ihtiyacı gidermesi gerekir.⁷

Hz. Peygamber, sevgisini göstermek için çocuklarını öper, okşar ve kucağına alarak fiziksel temasın önemini gösterirdi. “Bir gün Hz. Peygamber, torunu Hasan’ı öptü. O sırada yanında Akra’ b. Hâbis et-Temîmî oturmaktaydı. Akra’ şöyle dedi: ‘Benim on çocuğum var ama hiçbirini öpmüş değilim.’ Bunun üzerine Rasûlullah (sav) ona baktı ve ardından şöyle buyurdu: ‘Merhamet etmeyene merhamet edilmez.’”⁸ Diğer bir rivayette ise “Hz. Peygamber, ‘Allah senin gönlünden merhamet ve şefkati çekip çıkarmışsa ben ne yapabilirim ki?’”⁹ buyurmuştur. İnsanlardaki en önemli erdemlerden birisi de merhamet duygusudur ve bu merhamet duygusuna en layık olanlar da çocuklardır.

“Hz. Enes (r.a.) şöyle rivayet etmiştir: ‘Ailesine karşı Hz. Peygamber’den daha şefkatli hiç kimseyi görmedim. Oğlu İbrahim’in Medine’nin kenar mahallelerinden birinde bir sütanesi vardı. Bu sütannenin kocası demircilik yapmaktaydı. Her gün çocuğu görmek için oraya giden Hz. Peygamber, varınca duman dolu eve girer, çocuğunu kucaklayarak bağrına basar, koklar ve öperdi.’”¹⁰

Hz. Fâtıma (r.anh) çocuklarının en küçüğü ve kendisinden sonra yaşayan tek evladıydı. Hz. Peygamber onu çok severdi. Fâtıma’yı görünce sevinir, ayakta karşılar, elini tutarak yanaklarından öper ve yanına veya kendi yerine oturturdu. Kızı da babasını aynı şekilde karşılardı.¹¹

⁶ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, Çev. Mehmet Yazgan (Beyan Yayınları, 2019), 80.

⁷ Mehmet Emin Ay, “Hz. Peygamber Ve Çocuklar”, (Ts.), 38.

⁸ Buhârî, Edeb, 18; Ebû’l-Hüseyn Müslim B. El-Haccâc Müslim, *El-Câmi’u’s-Şahîh*, Nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Kahire: Y.Y., 1374-75/1955-56), Fedâil, 65.

⁹ Müslim, Fedâil, 66.

¹⁰ Müslim, Fedâil, 63.

¹¹ Müslim, Fedâil, 98; Suleymân B. El-Eş’âş Es-Sicistânî Ebû Dâvûd, *Sünenü Ebî Dâvûd* (Delhi: El Maṭba’atu’l-Enşâriyye, 1323), Edeb, 143,144; Muḥammed B. ‘Îsâ B. Şevre B. Mûsa B.Ed-Ḍahḥâk Et-Tirmizî, *Sünen-İ Tirmizî*, Thk. Aḥmed Muḥammed Şâkir-Muḥammed Fu’âd ‘Abdülbâkî-İbrâhîm Utve ‘Avd (Mısır: Şirketü Mektebeti Ve Maṭbaati Muṣṭafa El-Bâbî El-Ḥalebî, Ts.), 5/Menâkıb, 60.

Hiz. Peygamber kızı Fâtîma'nın oğulları olan Hasan ve Hüseyin'i çok severdi. "Ebû Hüreyre (r.a) bir gün Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) ile dışarı çıktıklarını ve kızının evine geldiklerinde Hiz. Peygamber'in Hasan'ı kastederek 'Küçük adam orada mı? Küçük adam orada mı?' buyurduğunu ve Hasan'ın geldiğini, kucaklaştıkları sırada Allah Rasûlü'nün: 'Ey Allah'ım ben onu seviyorum senin de onu ve onu sevenleri sevmeni niyaz ediyorum.' buyurduğunu rivayet etmiştir."¹²

"Bir gün mescitte ashâbına hitap eden Hiz. Peygamber, torunları Hasan ve Hüseyin'in düşe kalka yürüyerek yanlarına geldiğini gördü. Hutbesini yarım bırakıp indi ve torunlarını kucakladıktan sonra onlarla beraber minbere çıkıp 'Allah 'Mallarınız ve çocuklarınız sizin için birer imtihan vesilesidir.' derken ne kadar doğru söylemiş. Şu iki yavrunun düşe kalka yürüyüşünü görünce dayanamadım da sözümü kesip onları kucağıma aldım."¹³ diyerek içindeki sevgiyi ashâbıyla paylaşmıştır. Bir peygamberin, bir imamın hutbeyi yarıda keserek çocukları kucaklaması dönemin Arap toplumunun pek alışkın olduğu bir durum değildir. Hatta bazı toplumlar çocuklara gösterilen sevginin eğitimlerine zarar verebileceğini düşünürler. Fakat Hiz. Peygamber daha önce de belirtildiği üzere sevgisini her daim göstermeyi tercih ederek kendilerini sevdiğini söylemiş,¹⁴ kucaklayıp öpmüş,¹⁵ okşamıştır.¹⁶ Bu yapılanlar sayesinde çocukların ruhu beslenmektedir ve ileride onun sevgiye olan doymuşluğu başkalarına sevgi göstermesine vesile olacaktır.¹⁷

İslâm dininde çocukların öpülmesi tavsiye edilmiştir. Hiz. Peygamber "Çocuklarınızı çok öpünüz. Çünkü her bir öpücüğünüz için size cennette bir derece verilir..."¹⁸ buyurmuştur.

---

¹² Buhârî, Menâkıb, 27; Müslim, Fedâil, 17.

¹³ Ebû 'Abdullâh Muhammed B. Yezîd El-Kazvînî İbn Mâce, *Sunenu İbn Mâce*, Thk. Şu 'ayb El-'Arna'ût (B.Y.: Dâru'-R-Risâleti'l-'Âlemiyye, 2009), Libâs, 20; Tirmizî, 5/Menâkıb, 30; Ebû Dâvûd, Salât, 17; İmam Nesâî, *Sünen-İ Nesâî Tercümesi (Termo)* (Kervan Yayın Dağıtım, 2019), Cuma, 30.

¹⁴ Tirmizî, 5/Menâkıb, 31.

¹⁵ Buhârî, Büyû', 49, Edeb, 18.

¹⁶ Buhârî, Meğâzî, 54.

¹⁷ Elif Erdem - Hale Şahin (Ed.), *Peygamberimiz Ve Çocuk* (Ankara : Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020), 50.

¹⁸ Ebû'l-Hüseyin Zeyd B Ali B Hüseyin El-Kureşî Zeyd B Ali, *Müsnedü'l-İmam Zeyd*. (Beyrut : Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1981), 505; (İbrahim Canan, *Hiz.Peygamber'in Sünnetinde Terbiye* (Işık Yayınları, 2014), 151'den Naklen.)

1.1.2. Çocuklarını Omzuna Alması, Oyun Oynaması ve Şakalaşması

Omzuna almak, sırtına bindirmek fizikî temastan sayılır ve bu davranış Hz. Peygamber’de fazlasıyla görülmektedir. Özellikle kızı Hz. Fâtıma’nın yanına gittiğinde kendisini karşılayan Hasan ve Hüseyin’i omzuna alarak sevmeye başladılar.¹⁹

Hz. Peygamber, torunlarını omzuna alırdı. “Bir gün torunu Hüseyin’i omzuna almıştı ki bunu gören sahâbelerden biri, ‘Ey çocuk bindiğin binek ne güzeldir!’ dedi. Bunu duyan Allah Rasûlü (s.a.v.), ‘O da ne güzel bir binicidir!’ buyurdu.”²⁰

Hz. Zeyneb (r.anh) geride Ali ve Ümâme adında iki çocuk bırakmıştır. Hz. Peygamber kız torunu Ümâme’yi çok severdi. Bununla ilgili meşhur bir rivâyet vardır: “Bir keresinde Hz. Peygamber halka namaz kıldırırken Ümâme’yi omuzlarında taşıyordu. Rükûa vardığında onu yere koyup, secdeden kalkınca yine omuzlarına almıştı.”²¹ Kız çocuklarının diri diri gömüldüğü ve kadınların değersizleştirildiği bir dönemde kızlara ve kadınlara değer vererek bu yanlış davranışı yıkmaya çalışmıştır.

“Allah Rasûlü (s.a.v.) öğle ve ikindi namazlarının birinde, torunlarından Hasan veya Hüseyin’den biri ile birlikteydi. Hz. Peygamber safın önüne geçip çocuğu da sağ tarafına aldı. Sonra secdeye gitti. Secdeyi de uzattıkça uzattı. Rivayet eden kişi babasından aynen şöyle naklediyor: ‘Ben, başımı secdeden kaldırdım. Allah Rasûlü ’nü secdede ve çocuğu da onun üzerine çıkmış bir halde gördüm. Tekrar secdeye vardım.’ Namaz bitince, insanlar ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Bugün kıldığın namazda secdeyi çok uzattın. Hâlbuki öteki namazlarda böyle yapmıyordun. Yoksa bu konuda size bir emir mi geldi? Vahiy mi nazil oldu?’ diye sordular. Hz. Peygamber ‘Bunlardan hiçbirini değil. Oğlum sırtıma binmişti. İsteddiği şeyi yapabilmesi için onu rahatsız etmek istemedim.’ diye buyurdu.”²²

Hz. Peygamber’in çocuklarını sırtına bindirerek gezdirmesi ve hatta o şekilde namaz kılmasından anlaşılıyor ki, O çocukları sevindirmek için çaba sarf ederek ümmetine örnek olmuştur. Hasan ve Hüseyin’in, Hz. Peygamber namaz kılarken sırtına bindiklerini ve Hz. Peygamber’in de onlar düşmesin diye eliyle tuttuğunu aktaran

¹⁹ ‘Alâ’u’-d-Dîn ‘Alî B. Hisâmi’-d-Dîn B. Kâdî Hân El-Kâdirî Eş-Şâzelî El-Hindî El-Burhânî El-Muttaqî El-Hindî, *Kenzu’l-‘Ummâl*, Thk. Bekrî Hayyânî (B.Y.: Y.Y., 1401/1981), 16/274.

²⁰ Tirmizî, 5/Menâkıb, 30 (5 / 661).

²¹ Buhârî, Salât, 106.

²² Nesâî, Tatbik, 82.

rivayetlerde görülüyor ki huşû içinde kılınması âyetle sabit olan bir ibadette bile, söz konusu çocuklar olunca Hz. Peygamber çocukları düşünerek hoşgörülü davranmıştır.²³

Çocukların hayal dünyası oldukça zengin olduğundan şakalaşmak onlar için önemlidir. Çünkü şakalaşmak, oyunlar oynamak çocukla çocuklaşmak demektir. Hz. Peygamber’de bunun örnekleri çok fazladır. Hz. Enes Allah Rasûlü için, “O, çocuklarla şakalaşma konusunda insanların en önde gelenidir.”²⁴ derken Ebu Seleme de: “Hz. Peygamber, torunu Hasan’a dilini çıkararak uzatırdı. Onun dilinin kırmızılığını görünce Hasan da mutlu olur ve sevinirdi.”²⁵ diyerek Hz. Peygamber’in şakalaşmasına örnekler vermişlerdir.

“Bir gün Allah Rasûlü ashâbıyla beraber yemeğe giderken torunu Hüseyin’i oyun oynarken gördü. Hz. Peygamber herkesin önüne geçerek torununu yakalamaya çalıştı. Hüseyin de yakalanmamak için sağa sola koştu. Allah Rasûlü hem gülüşüyor hem de onu kovalıyordu ki sonunda yakaladı. Bir elini çenesine diğer elini de boynuna koyarak torununu öptü ve sonra, ‘Hüseyin benden, ben de Hüseyin’denim. Kim Hüseyin’i severse, Allah da onu sever. Hüseyin torunlardan bir torundur.’ buyurdu.”²⁶

Hız. Peygamber torunlarını bazen elbisesinin içine saklayarak onlarla oyun oynardı. “Üsâme b. Zeyd (r.a.) bir ihtiyacı için bir gece Hz. Peygamber’in kapısına gelmişti. Allah Rasûlü (s.a.v.), ne olduğunu bilmediği bir şeye sarılmış vaziyette karşısına çıktı. İşini bitirince, sarıldığı şeyin ne olduğunu sordu. Örtüyü açınca bir de ne görsün! Örtünün içindekiler Hasan ve Hüseyin değil miymiş? Bunun üzerine Allah Rasûlü, ‘Bunlar benim oğullarım ve kızımın oğullarıdır. Allah’ım! Ben onları seviyorum. Sen de onları sev, onları sevenleri de sev.’ buyurdu.”²⁷

1.1.3. Çocuklarına Nasihat Etmesi

Hız. Peygamber, çocuklarını çok sevmesine ve onlara karşı hoşgörülü olmasına rağmen, terbiyeleri söz konusu olduğunda işi sıkı tutardı. “Hz. Hasan anlatıyor: ‘Peygamberimizle birlikte yürüyorduk. Yolumuz, fakirler için ayrılmış sadaka

²³ Ay, “Hz. Peygamber Ve Çocuklar”, 43.

²⁴ Ebü’l-Kâsım Müsnidü’l-Dünyâ Süleymân B. Aḥmed B. Eyyûb Et-Ṭaberânî, *El-Mu’cemu’s-Şağîr = Er-Ravḍu’d-Dâni*, Thk. Muḥammed Şekûr Maḥmûd El-Ḥâc ‘Emrîr (Beyrut; Amman: El-Mektebu’l-İslâmî; Dâru ‘Ammâr, 1405/1985), 39.

²⁵ Suyuti, *Halîfeler Tarihi (Tarihu’l-Hulefa)*. (İstanbul : Asalet Yayınları, 2018), 189.

²⁶ İbn Mâce, Mukaddime, 11 (I/ 51).

²⁷ Tirmizî, 5/Menâkıb, 30 (5/ 656-657).

hurmalarının bulunduğu yere uğradı. Ben hemen bir hurma alarak ağzıma attım. Bunun üzerine Hz. Peygamber derhal onu ağzımdan çıkarıp attı. Oradakilerden biri, ‘Neden izin vermediniz yâ Rasûlullah? Bir hurma yemesinden ne olurdu sanki?’ dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz: ‘Hayır! Benim ailemden olanlara sadaka malından yemek helal değildir.’ buyurdu.”²⁸

“Hz. Hasan, kendisine karşı hoşgörülü, anlayışlı ve şefkatli olan Hz. Peygamber’in ibadetler konusunda müsamaha göstermediğini şu cümlelerle aktarır: ‘Hasan! Beş vakit namazını aksatmadan kıl. Sana şüpheli gelen her şeyi terk et. İçinde şüphe uyandırmayan şeye yönel. Çünkü doğruluk insanın gönlüne huzur verir. Yalan ise huzursuzluk uyandırır.’”²⁹

“Bir gün Hz. Peygamber’in üvey oğlu Ömer b. Ebî Seleme anlatıyor: ‘Ben Peygamber’in terbiyesi altında bir çocuktum. Yemek yediğim zaman elim yemek kabının her tarafında dolaşır. Bunun üzerine Peygamber bana: ‘Yavrum, besmele çek, sağ elinle ve önünde ye.’ buyurdu. O günden sonra ben hep Hz. Peygamber’in, buyurduğu gibi yemek yedim.”³⁰ Allah Rasûlü, üvey oğluna sevgisini nasihat ederek göstermiştir.

1.1.4. Çocuklarına Değer Vermesi

Hz. Peygamber çocuklarına çok kıymet verirdi. Yaptıklarına hoşgörüyle yaklaşır, hediyeler verir, adaletli davranarak birbirinden üstün tutmaz ve arkalarından gözyaşı da dökerdi. Bütün bunlar sevgisinin, merhametinin, hoşgörüsünün, şefkatinin, adaletinin birer göstergesiydi.

“Bir defasında Hz. Peygamber’in üzerine torunu küçük abdestini yapmıştı. ‘Sen nasıl Rasûlullah’ın üzerine küçük abdestini yaparsın?’ diye pataklamaya kalkan Ümmü Fadl’a: ‘Oğlumun canını yaktın. Allah sana rahmet etsin!’ buyurarak çocukların bu tür sıkıntılı hallerine sabredilmesi gerektiğini göstermiştir.”³¹

Hz. Peygamberin çocuklara karşı uyguladığı yaklaşımlardan biri de onlara hediye vermesidir. “Hz. Peygamber’e bir defasında içinde altın bir kolye bulunan birkaç

²⁸ Ebû ‘Abdullâh Ahmed B. Muhammed B. Hanbel Eş-Şeybânî Ahmed B. Hanbel, *El-Müsned*, Thk. Ahmed Muhammed Şâkir (Kahire: Dâru’l-Ĥadîs, 1416/1995), I/ 200.

²⁹ Tirmizî, 5/Kıyâmet, 61.

³⁰ Buhârî, Et’ime, 2.

³¹ İbn Mâce, Tâbir, 10.

parça hediye gelmişti. Torunu Ümâme bir köşede oynuyordu. Allah Rasûlü bu kolyeyi ailesinin en sevgili olanına vereceğini söyledi. Hz. Peygamber'in zevceleri bu şeref Hz. Âişe'ye ait olacağını düşündüler. Fakat Hz. Peygamber Ümâme'yi çağırды ve kolyeyi onun boynuna taktı.”³²

Hz. Peygamber, Medine'den ayrılacağı zaman, gitmeden önce de döndüğünde de çocuklarını hep ziyaret eder sonra zevcelerinin yanına giderdi. Bu ziyaret konusunda Hz. Fâtıma ile ilgili örnekler daha fazladır.³³ Hatta Hz. Rukiye Habeşistan'da iken oradan gelenlere evlâdını sorar soruştururdu.³⁴ Bir baba olarak her daim evlatlarını merak eder, onlar için endişelenirdi.

Allah Rasûlü kadınlar arasından en çok kızı Fâtıma'yı, erkeklerden de Ali'yi sevdiğini ifade etmişti.³⁵ “Hz. Âişe'ye bir gün, Hz. Peygamber'e bütün insanlar içinde en sevgili kimdir? diye sorduklarında, ‘Seyyide Fâtıma’ cevabını almışlardır. Bunun üzerine sahâbe ‘Erkekler arasında kim?’ sorusuna karşılık ise ‘Onun kocası’ ifadesini duymuşlardır.”³⁶ “Hz. Peygamber'in ayrıca kızı Fâtıma hakkında şöyle söylediği rivâyet edilmiştir: ‘Fâtıma benim bir parçamdır. Ona eziyet eden bana eziyet etmiş gibidir. Onu taciz eden şey beni taciz eder onu inciten şey beni incitir.’”³⁷

“Hz. Peygamber bir gün kızı Fâtıma'nın evinde kalırken, Hasan ve Hüseyin kendisinden su isteyince Allah Rasûlü önce Hasan'a su verdi. Hz. Fâtıma, babasının Hasan'ı daha çok sevdiği kanısına vardı. Efendimiz ise: ‘Hayır, ilk önce Hasan su istedi.’ buyurdu.³⁸ Sonra da: ‘İkram ve ihsanlarınızda çocuklarınıza eşit muamelede bulunun. Eğer ben birini üstün tutacak olsaydım, kızları üstün tutardım.’ buyurdu.”³⁹ Böylece kendi çocukları arasında da her daim adaleti sağladığını göstermiştir.

“Enes b. Mâlik (r.a.), ‘İbrahim'in vefatında Rasûlullah'ın gözlerinden yaşlar süzölmeye başladı. Abdurrahman b. Avf (r.a.) O'na ‘Sen de mi yâ Rasûlullah?’ diye

---

³² İbn Sa'd, *Kitabü't-Tabakati'l- Kebir Tabakat (11 Cilt)*, Çev. Heyet (İstanbul: Siyer Yayınları, 2020), 8/ 40.

³³ Ebû Dâvûd, Teraccül, 21.

³⁴ Ebû'l-Hasen 'Alî B. Ebî'l-Kerem Muhammed El-Cezerî İbnu'l-Eşîr, *Usdu'l-Ğâbe Fî Ma'rifeti's-Şahâbe* (B.Y.: Dâru'l-Fikr, 1409/1989), 7/114.

³⁵ Tirmizî, 5/Menâkıb, 60.

³⁶ Tirmizî, 5/Menâkıb, 60,61.

³⁷ Buhârî, Fedâil, 12,29,31; Müslim, Fedâil, 93,94.

³⁸ Ahmed B. Hanbel, *El-Müsned*, C. I, 101.

³⁹ İbn Hacer El-Askalani, *El-Metalib Ul-Aliye 4 Cilt (1. Hamur-Ciltli)*, Çev. Âdem Yerinde - Hüseyin Kaya (İstanbul: Ocak Yayıncılık, 2010), 4/ 69.

sordu. Hz. Peygamber, ‘İbn Avf, bu merhamettendir.’ dedi ve daha çok gözyaşı döktü ve ‘Göz ağlar, kalp üzüldür, fakat biz sadece Allah’ın hoşnut olacağı sözü söyleriz. Senden ayrıldığımıza üzüldürüz ey İbrahim!’ dedi.”⁴⁰

“Hz. Peygamber’e kızı Zeynep’in oğlunun ölmekte olduğu haberi verildi ve çocuğun yanına gelmesi istendi. Rasûlullah selâmını yolladı ve ‘Allah’ın aldığı O’na aittir ve O’nun verdiği O’na aittir, O herkes için bir ecel tayin etmiştir, öyleyse sabret ve Allah’tan mükâfatını bekle.’ dedi. Kızı tekrar, gelmesi için ısrar edince Rasûlullah sahâbilerden bazıları ile beraber kızına gitmek için yola koyuldu. Allah Rasûlü ölmek üzere olan torununu kucakladı ve hemen gözleri yaşla doldu. Yanındaki bir kişi bunun ne olduğunu sorduğunda, ‘Bu, Allah’ın kullarının kalbine yerleştirdiği merhamettir. Allah sadece merhametli kullarına merhamet eder.’ buyurdu.”⁴¹

Görüldüğü gibi Hz. Peygamber peygamberlik yönünün yanında insan olarak, diğerleri gibi çocuklarıyla beraber yaşamıştır. Onların neşeli zamanlarında mutlu olurken acılarına da üzülmüştür. Çocukları ve kızının çocukları öldüğünde, merhamet dolu yüreği dayanamayınca gözyaşı dökmüştür. Ama bu üzüntüsünü bile abartıya kaçmadan mükemmel bir denge içinde yaşamıştır.

1.2. Hz. Peygamber’in Sahâbe Çocuklarına Yaklaşımı

Hz. Peygamber sadece kendi çocuklarıyla değil sahâbe çocuklarıyla da bir arada bulunarak onlarla ilgilenmiştir. Onların dertleriyle dertlenip, mutluluklarını paylaşmıştır. Onlara karşı çok hoşgörülü davranarak onları hiç incitmemiştir. Sahâbe çocuklarıyla günlük hayatta, evinde, mescitte, çarşı pazarda muhatap olarak onlarla hep diyalog kurmuştur. Onlarla karşılaştığında selâm verip başlarını okşayarak sohbet etmiştir. Hastalandıklarında da ziyaret ederek tavsiyelerde bulunmuş ve onlar için dua etmiştir.⁴²

1.2.1. Sahâbe Çocuklarına Selam Vermesi, Onlarla Şakalaşması

Allah Rasûlü herkese selâm verdiği gibi çocuklara da selâm verirdi. “Hz. Enes (r.a.) şöyle anlatıyor: ‘Arkadaşlarla birlikte oyun oynadığım çocukluk günlerimden bir gün, Rasûlullah gelerek bize selâm verdi. Elimden tutarak beni bir iş için bir yere

---

⁴⁰ Buhârî, Cenâiz, 43.

⁴¹ Buhârî, Cenâiz, 32.

⁴² İbrahim Canan, *Aile Reisi Ve Baba Olarak Hz. Peygamber* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2009), 90.

gönderdi. Kendisi de duvarın gölgesinde oturarak ben dönene kadar bekledi.”⁴³ diyerek Hz. Peygamber’in çocuk da olsa selâm vermeyi ihmal etmediğini vurgulamıştır. Yolda karşılaştığı çocuklara da “Ey çocuklar! Allah’ın selâmı üzerinize olsun” diyerek selam vererek⁴⁴ çocuk deyip geçmemiş, onları onurlandırmıştır.

“Allah Rasûlü’nün hizmetindeki gençlerden birisi olan âzatlı köle Sefîne ise şunları anlatıyor: ‘Ben Allah Rasûlü’nün eşi Ümmü Seleme’nin kölesiydim. Bana ‘Seni âzat edeceğim ama bir şartım var. Yaşadığım müddetçe Allah Rasûlü’nün hizmetinde bulunacaksın.’ dedi. Ben de ‘Siz şart koşmasanız da ben yaşadığım müddetçe Rasûlullah’ tan ayrılmam zaten.’ dedim. O da beni âzat etti.⁴⁵ Bir gün Allah Rasûlü ile birlikte bir yolculuktaydık. Ben insanların eşyalarını taşıyordum. Taşıdığım şeylerin çokluğunu gören Rasûlullah ‘Sen ancak bir sefine (gemi) olmalısın.’ diyerek bana takıldı. İşte Sefîne ismim oradan gelir.”⁴⁶

Hz. Peygamber, büyükler için basit görülen ama çocukların kalbinde iz bırakarak onları üzen durumlarda üzüntülerini paylaşarak destek olmuştur. “Âzatlı kölesi küçük Zeyd’in adını “Umeyr” koyduğu ve çok sevdiği kuşu öldüğü zaman onun evine gitmiş ve saçlarını okşayıp yanağını öperek üzüntüsünü paylaşmıştır. Ona ‘Ey Ebu Umeyr (Ey Umeyr’in babası) kuşuna ne oldu?’ diyerek onunla şakalaşmış ve çocuğu mutlu etmeye çalışmıştır.”⁴⁷ Yine küçük Enes’e de şakalar yaparak bazen “iki kulaklı” diye hitap etmiştir.⁴⁸

Mahmud b. Rebi’ isimli sahâbî, kendisi daha beş yaşlarında iken Hz. Peygamber’in, bir kovadan su alarak yüzüne püskürttüğünü ve bunu diğer çocuklara da yaptığını anlatmıştır.⁴⁹ Yine “Hz. Enes anlatıyor: ‘Kardeşimin oynadığı küçük bir serçesi vardı. Hz. Peygamber bize geldiği zaman kardeşimle ilgilenir ve halini sorardı. O, kardeşime şaka yaparak şöyle hitap ediyordu: ‘Yâ Ebâ Umeyr. Mâ feale’n-Nuğayr?’

---

⁴³ Ebû Dâvûd, Edeb, 135,136.

⁴⁴ Ebû Dâvûd, Edeb, 135,136.

⁴⁵ Ebû'l-Meali Sadreddin Muhammed B İbrahim B İshak Münavi Sülemi, *Keşfü'l-Menahic Ve't-Tenakih Fi Tahrici Ehâdîsi'l-Mesabih* (Beyrut : Ed-Dâru'l-Arabiyye Li'l-Mevsuat, 2006), 143.

⁴⁶ Ahmed B. Hanbel, *El-Müsned*, VIII, 108.

⁴⁷ Buhârî, Edeb, 112; İbn Mâce, Edeb, 24.

⁴⁸ Ebû Dâvûd, Edeb, 84.

⁴⁹ Buhârî, İlim, 18.

(Ey Umeyr'in babası. Küçük serçen ne âlemde, ne yapıyor?)”⁵⁰ diyerek çocuğu büyük adam yerine koyarak hem şakalaşmış hem de onu onore etmiştir.

1.2.2.Sahâbe Çocuklarını Okşaması ve Kucaklaması

Fiziksel temasın bir şekli olan başını, yanağını okşamak, çocukların kendilerini güvende ve değerli hissetmeleri açısından önem taşımaktadır. Her çocuk, okşanmaktan dolayı mutlu olur ve bunun altında ilgi görme ve sevilme arzusu yatmaktadır. Hz. Peygamber bu konuda hassas davranarak çocuklara sevildiklerini hissettirmiştir.

“Yusuf b. Abdullah anlatıyor: ‘Nebî (s.a.v.) önce bana Yusuf ismini verdikten sonra kucağına oturttu ve başımı okşadı.’”⁵¹ Yine “Abdullah b. Utbe ise daha beş-altı yaşlarında iken, Hz. Peygamber'in kendisini tutarak kucağına oturttuğunu ve başını okşayarak ona dua ettiğini anlatmıştır.”⁵²

“İbn Rebîa b. El-Hâris şöyle anlatıyor: ‘Babam beni, Abbas da oğlu Fadl'ı, Hz. Peygamber'in yanına gönderdi. Yanına gittiğimiz zaman bizi sağına ve soluna oturttu ve sonra sıkıca kucakladı, o an O'ndan daha kuvvetlisini görmemiştik.’”⁵³

“Câbir b. Semüre ise bir ansını anlatmaktadır: ‘Hz. Peygamber'le beraber öğle namazını kılmıştım. Namaz bitiminde evine gitmek üzere mescitten ayrılınca onu takip ettim. Yolda giderken karşısına iki çocuk çıktı. Hz. Peygamber onların her birinin yanaklarını okşadı. Bu arada benim de yanaklarımı okşadı.’”⁵⁴

“Üsâme b. Zeyd anlatıyor: ‘Hz. Peygamber bir dizine beni, diğer dizine de torunu Hasan'ı oturttu ve ikimizi birden bağrına *basarak* ‘Ey Rabbim! Bunlara rahmetinle muamele eyle. Çünkü ben de bunlara karşı merhametliyim.’ derdi.”⁵⁵ “Abdullah et-Temîmî'nin kızı Cemre anlatıyor: ‘Babam beni Hz. Peygamber'in yanına götürdü ve benim için hayır dua etmesini istedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü beni kucağına aldı ve sonra elini başımın üzerine koyarak bana hayır dualarda bulundu.’”⁵⁶

⁵⁰ Buhârî, Edeb, 112; Müslim, Edeb, 30.

⁵¹ Ahmed B. Hanbel, *El-Müsned*, II, 264,387.

⁵² Hakim En-Nisaburi, *El-Müstedrek Ale's-Sahihayn (11 Cilt)*, Çev. M. Beşir Eryarsoy (Konya: Konevi Yayınları, 2013), 258,259.

⁵³ El-Askalani, *El-Metalib Ul-Aliye 4 Cilt (1. Hamur-Ciltli)*, II, 441.

⁵⁴ Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahyâ B. Şeref En-Nevevî, *Şerhu'n-Nevevî 'alâ Muslim* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâşi'l-'Arabî, 1392/1972), XV, 85.

⁵⁵ Buhârî, Edeb, 22.

⁵⁶ Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed B Alî B Muhammed İbn Hacer Askalânî, *El-İsabe Fi Temyizi's-Sahabe*. (Kahire : Mektebetü'l-Külliyati'l-Ezheriyye, 1917), IV, 260.

“Amr b. Hureys anlatıyor: ‘Annem beni Hz. Peygamber’in yanına götürdü. Hz. Peygamber başımı okşayıp bol rızka kavuşmam için bana dua etti.’”⁵⁷ “Başka bir sahâbî de şöyle anlatıyor: ‘Çocukluğumda teyzem beni Rasûlullah’ın yanına götürerek, ‘Yâ Rasûlullah! Benim kız kardeşimin oğlu hastadır.’ dedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü benim başımı eliyle sıvazladı ve bana bereketle dua etti.’”⁵⁸ Hz. Peygamber’in duası bereketiyle o sahâbînin doksan dört yaşında olmasına rağmen kendi ihtiyaçlarını görecektir şekilde sapa sağlam olduğu rivâyet edilir.⁵⁹

1.2.3.Sahâbe Çocuklarını Binitine Bindirmesi, Onlara Nasihat Etmesi

Hz. Peygamber sahâbe çocuklarını bazen binitine bindirir bazen onlara nasihat ederdi. Abdullah b. Abbas (r.a.)’dan nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Bir gün (çocuk yaştaiken) Hz. Peygamber’in binitinde bulunuyordum. Bana: ‘Yavrucuğum, sana bazı kaideler öğreteyim.’ dedi ve ‘Allah’ın buyruklarını gözet ki, Allah da seni gözetip korusun. Allah’ın rızasını her işte önde tut, Allah’ı önde bulursun. Bir şey isteyeceksen Allah’tan iste. Yardım dileyeceksen Allah’tan dile! Ve bil ki, bütün bir ümmet, sana zarar vermeye kalksalar, ancak Allah’ın senin hakkında takdir ettiği zararı verebilirler. Çünkü artık kaderi yazan kalem yazmaz olmuş, yazıları değişmeyecek şekilde kesinleşmiştir.(Bundan sonra takdirde herhangi bir değişiklik söz konusu değildir.)”⁶⁰

Seferden döndüğünde kendisini karşılayan çocuklardan ilk karşılayana binitinin önüne, sonra karşılayana arka tarafına alarak onları Medine’ye kadar getirirdi.⁶¹ Nitekim Mekke fethi günü kendisini Abdülmuttalib oğullarının çocukları karşılamış, o da birini önüne diğerini arkaya bindirmişti.⁶²

Hz. Peygamber sokakta gördüğü çocuklarla şakalaşır, bineği ile rast geldiyse bir ikisini tergisine alırdı. “Amcasının torunu Abdullah b. Câfer b. Ebî Tâlib şöyle anlatıyor: ‘Ben küçük bir çocukken dışarıda oynuyordum. Allah Rasûlü seferden dönmüştü. Ben onu karşıladım, O da beni bineğine alıp önüne bindirdi.’”⁶³

⁵⁷ Ebû Abdillâh Muhammed B İsmâil B İbrâhîm Cu’fî Buhârî, *El-Edebü’l-Müfred*. (Beyrut : Âlemü’l-Kütüb, 1984), 221.

⁵⁸ Buhârî, Merdâ, 18.

⁵⁹ Buhârî, Menâkıb, 21.

⁶⁰ Tirmizî, 5/Kıyâmet, 59.

⁶¹ Ebû Dâvûd, Cihâd, 54.

⁶² Buhârî, Libâs, 99.

⁶³ Ebû Bekr El-Hatîb Ahmed B Ali B Sabit Hatîb El-Bağdadi, *El-Kifaye Fî İlmi’r-Rivaye*. (Haydarabad : Dâiretü’l-Maârifî’l-Osmaniyye, 1938), I, 187.

“Bir başka çocuk sahâbî Seleme b. Ekva’ anlatıyor: ‘Allah Rasûlü beni bineğinin terkisine bindirdi. Başımı okşadı, parmaklarım sayısınca, defalarca, benim için ve benden gelecek nesil için Allah’tan bağışlama dileyerek dua etti.’”⁶⁴

“Hz. Enes anlatıyor: Bana Hz. Peygamber’in ilk tavsiyesi şu oldu: ‘Sana sır olarak verdiğim şeyleri kimseye açıklama. Güvenilir bir kişi ol!’ Bu yüzden annem ve hanımları benden Hz. Peygamber’e ait sırları sordukları zaman onlara bir şey söyleyemedim. Allah Rasûlü’nün bana diğer tavsiyeleri ise şöyleydi: ‘Oğulcuğum! Abdestini tam ve güzelce al ki, ömrün uzun olsun. Koruyucu melekler de seni sevsin ve korusun. · Enes! Gusûl abdesti alırken güzelce yıkan. Saç diplerini iyice ıslat ve tenini de güzelce temizleyerek yıkan. Şayet böyle yaparsan, yıkandığın yerden ayrılırken günah ve hatalarından da arınmış olarak çıkarsın.

Oğulcuğum! Elinden geldikçe abdestli ol. Çünkü kim abdestli olarak ölürse ona şehitlik sevabı verilir. Enes! Namaz kılarken, rükûa gidince ellerinle dizlerini sıkıca tut parmaklarını birbirinden ayır. Dirseklerini yanlarına yapıştırma. Oğulcuğum, rükûdan kalkınca her uzvun tam olarak yerine gelsin. Çünkü Allah, kıyamet gününde rükû ile secde arasında belini doğrultmayana merhamet etmeyecektir. Oğulcuğum secde edince de a1nını ve ellerini yere tam olarak koy. Horozun yeri gagalaması gibi sen de secdeden çabuk kalkma. Secdede kollarını yere serme. Namazda sağa sola bakmaktan sakın.

Oğulcuğum! Namazını devamlı olarak kılmaya özen göster... Eğer buna özen gösterirsen, melekler de senin için rahmet dileğinde bulunurlar. Müslümanların büyüklerine hürmet, küçüklerine de sevgi göster. Oğulcuğum! Evinden dışarı çıktığın zaman, ayırım yapmaksızın bütün Müslümanlara selam ver. Böylece, affedilmiş olarak eve dönersin. Kendi evine girdiğin zaman da ailene selam vererek eve gir. Oğulcuğum! Kur'an okumaktan geri durma. Zira Kur'an ölü kalbe hayat verir, kötü ve çirkin şeylerden ve haddi aşmaktan insanı korur.

Oğulcuğum! Kimseye karşı kalbinde kötülük tutmadan sabahlamaya ve akşamlamaya çalış. Eğer bunda başarılı olabilirsen, kıyamet gününde hesabını çok kolay verirsin. İşte bunlar benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimi yaşar ve yaşatırsa

---

⁶⁴ Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân B Ahmed B Eyyûb Taberani, *El-Mu'cemü'l-Kebir* (Beyrut : Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1985), 24.

beni sevindirmiş olur. Beni sevindiren ise cennette benimle beraber olur.”⁶⁵ Bu tavsiyelerde Hz. Peygamber’in, Hz. Enes'e daha çocuk olmasına rağmen yetişkin gibi davranarak, önemli tavsiyelerde bulunması dikkat çekmektedir.⁶⁶

1.2.4.Sahâbe Çocuklarına Değer Vermesi

“Tam on yaşından itibaren on yılını Hz. Peygamber’in hizmetinde geçiren Enes (r.a.) şöyle anlatır: ‘Rasûlullah’a on sene hizmet ettim. Bir defa bile bana ‘Öf!’ demedi. Yaptığım şey yanlış da olsa: ‘Niye böyle yaptın?’ diye kızmadığı gibi, yapmadığım bir şey için de: ‘Şöyle yapsan olmaz mıydı?’ demedi.”⁶⁷ Bu sözleriyle Allah Rasûlü’nün ne kadar hoşgörülü olduğunu belirtmiştir.

Yine bir gün bir iş için gönderilen “Hz. Enes anlatıyor: ‘Allah’a yemin olsun ki gitmem dedim. Hâlbuki içimde Rasûlullah’ın söylediği yere gitme istediği vardı. Derken bu iş için yola koyulduğum sırada sokakta oynayan çocuklara rastladım (da onlarla birlikte oyuna dalıp işimi unuttum.) bir de baktım ki, Allah Rasûlü arkamdan başımı tutmuş gülümseyerek duruyor. Bana, ‘Ey Enescik, sana emrettiğim yere git haydi.’ dedi. Ben de, ‘Peki ey Allah’ın elçisi, hemen gidiyorum.’ dedim.”⁶⁸ Hz. Peygamber yine hoşgörülü bir tavır sergilemiş ve ona hiç kızmamıştır.

Bu itibarla Hz. Peygamber’in yanında yetişen çocuklar değişik güzelliklerle donanmışlardır. Buna örnek olarak “Hz. Peygamber’e bir içecek getirilmişti. Bir miktar içti. Bu esnada sağ tarafında bir çocuk sol tarafında da ashabın büyüklerinden yaşlı kimseler oturuyorlardı. Allah Rasûlü sağındaki çocuğa incelik ve nezaket ve incelikle: ‘Müsaade eder misin, bu içeceği evvelâ şu büyüklerine vereyim?’ buyurdu. O akıllı çocuk da herkesi şaşırtan ve herkese ibret olmaya lâyık şu cevabı verdi: ‘Yâ Rasûlullah! Senden bana ikram olunan nasibimi hiç kimseye vermem!’ Bunun üzerine Hz. Peygamber ellerindeki içeceği o çocuğa verdi.”⁶⁹

---

⁶⁵ Buhârî, Vesâyâ, 25; Ebû Dâvûd, Edeb, 1; Tirmizî, 5/Birr, 69, İlim,16; Nureddin El-Heyseni, *Mecmau’z-Zevaid 1.Cilt* (Ocak Yayıncılık, 2007), 271; Ebû Muhammed ‘Abdullâh B. ‘Abdurrahman Et-Temîmî Ed-Dârimî, *Sunenu’d-Dârimî*, Thk. Huseyn Selim ‘Esed Ed-Dârânî (B.Y.: Dârû’l-Muğni, 1412/2000), I, 34; Müslim, Fedâil, 54; “El Mucemul Sağir Li Taberani / المعجم الصغير للطبراني طبعة جديدة” (Erişim 28 Kasım 2023), II, 118.

⁶⁶ Ay, “Hz. Peygamber Ve Çocuklar”, 51.

⁶⁷ Buhârî, Savm, 53, Menâkıb, 23.

⁶⁸ Buhârî, Edeb, 39.

⁶⁹ Buhârî, Eşribe, 19.

Hız. Peygamber oyun oynayan çocuklara karışmaz, karışılmasına da izin vermezdi. “Bir gün toprakla oynayan çocuklara rastladı. Oradaki bazı kişiler, çocukları toprakla oynamaktan alıkoymak istedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü, ‘Onlara karışmayın. Çünkü toprak çocukların ilkbaharıdır.’ buyurdu.”⁷⁰ Bu sözyle o, hayvanların baharda yayıldığı koşup eğlendiği gibi toprakla oynayan çocukların da eğlenebileceklerini belirtmiştir.⁷¹

Allah Rasûlü senenin ilk taze meyvesini yanında bulunan çocukların en küçüğüne verirdi.⁷² “Râfi’ b. Amr, hurmaları taşıyarak yaramazlık yapan bir çocuktur. Bahçe sahibi onu yakalayıp Hz. Peygamber’in huzuruna getirdi. Hz. Peygamber’in ‘Hurma ağaçlarını neden taşıyorsun yavrucuğum?’ sorusuna, Râfi’ mahcup bir şekilde ‘Aç idim Yâ Rasûlullah! Yemek için...’ cevabını verdi. Hz. Peygamber, ‘Bir daha ağaçları taşıma yavrum. Ama istersen ağaçların altına düşenlerden alıp yiyebilirsin.’ der ve sonra başını okşayıp ‘Allah’ım! Bu yavrunun karnını Sen doyur.’ diye dua eder.”⁷³

“Hicret esnasında Hz. Eyyüb’ün evine misafir olacağı zaman Neccaroğulları’nın küçük kızları Hz. Peygamber’e memnuniyetlerini göstermek için şarkı söylemişlerdi. Hz. Peygamber de onlara ‘Beni seviyor musunuz?’ diye sorduğunda onlar da ‘Evet yâ Rasûlullah.’ cevabını vermişler, bunun üzerine de ‘Ben de sizleri seviyorum.’ sözyle karşılık vererek bunu üç kez tekrar etmiştir.”⁷⁴

“Medîne’ye hicretin dokuzuncu yılında Benî Temîm kabilesinden kalabalık bir grupla beraber çocuk yaşta olan Amr b. Ethem de bulunuyordu. Heyet üyeleri onu eşyalarının başına nöbetçi olarak bırakmışlardı. Hz. Peygamber gelenlere birtakım hediyeler verdikten sonra içlerinden hediye almayan kimse olup olmadığını sordu. Bunun üzerine sadece eşyalarının yanında bir çocuğun kaldığını söylediler. Hz. Peygamber onun da gönderilmesini isteyince Kays b. Âsım adlı heyet üyesi, onun kabileleri arasında saygınlığı bulunmayan bir çocuk olduğunu söyler. Allah Rasûlü de ‘Olsun, o heyetle birlikte gelmiştir. Bahşış almaya hakkı vardır.’ buyurur. Ve ardından

⁷⁰ Taberani, *El-Mu’cemü’l-Kebir*, V, 416.

⁷¹ Hz. Peygamber Ve İnsan Sevgisi [Kutlu Doğum Sempozyumu (I: 2007 : Şanlıurfa)]. (:, 2007), 210.

⁷² Ebû Abdillâh Mâlik B. Enes El-Asbahî İmam Mâlik, *El-Muvatta’*, Nşr. Abdüvehhâb Abdüllatif (Kahire: Y.Y., 1382/1962), Medine, 2.

⁷³ İbn Mâce, Ticâret, 67.

⁷⁴ Hüseyin B Muhammed B Hasan Diyarbekri, *Tarihü’l-Hamis Fî Ahvâli Enfesi Nefis* (Beyrut : Müessesetu Şa’ban, Ts.) (Erişim 04 Aralık 2023), I, 385.

da çocuğu getirip hediyesini sunar.”⁷⁵ Kimseyi kimseye üstün tutmadığı gibi çocuk da olsa hediye den mahrum bırakmamıştır.

“Bir sabah namazında birinci rekâta altmış ayet okuduğu halde, ikinci rekâta bir çocuk ağlaması işiterek en kısa surelerden biriyle namazı tamamlayan Hz. Peygamber’e bunun sebebi sorulunca şü anlamlı açıklamada bulunmuştur: ‘Bir çocuk ağlaması duydum ve annesine eziyet vermeyeyim diye hemen namazı kısa tuttum.’”⁷⁶ diyerek çocuklara olan merhametini göstermiştir.

“Sahâbînin biri Hz. Peygamber’in yanında otururken, yanına küçük oğlu geldi. O da çocuğu kucaklayıp öptü ve dizine oturttu. Az sonra küçük kızını da geldi. Adam onu dizine değil yanına oturttu. Bunu gören Hz. Peygamber dayanamadı ve ona: ‘Çocuklar arasında adâleti gözetmeli değil miydin?’ buyurdu. Kız ile oğlana farklı davranmamak, birini diğerine tercih etmemek gerektiğini söyledi.”⁷⁷

“Ümmü Hâlid ‘Habeş diyarından gelmiş küçük bir kızdım.’ diyerek şöyle anlatıyor babasıyla birlikte Hz. Peygamber’in yanına gelişini: ‘Allah Rasûlü’ne, üzerinde siyah işlemeleri olan bir elbise hediye edilmiş. Ashâbına dönerek ‘Bunu kime giydireyim dersiniz?’ diye sormuş. Kimse bir şey söylemeyince ‘Bana Eme’yi getirin.’ buyurmuş. Babam elimden tutarak beni Rasûlullah’a getirdi. Allah Rasûlü kendi elleriyle elbiseyi bana giydirdi. Bir yandan da elbisenin üzerindeki işlemlere bakıp elleriyle de işaret ederek ‘Seneh seneh!’ buyurdu. (Bu Habeş dilinde ‘güzel’ demektir.) Ben Rasûlullah’ın sırtına doğru uzandım ve elimi mührüne uzatıp onunla oynamaya başladım. Bunu gören babam beni azarladı. Allah Rasûlü ise ‘Bırak’ diyerek ona mâni oldu. Ardından elbisem için ‘Üzerinde eskit, güle güle giyin.’ dedi.”⁷⁸ Hz. Peygamber kız çocuğuna değer vererek evlattan bile sayılmadığı o dönemin izlerini tamamen silmeyi hedeflemiştir. Eme ile anadilinde kurduğu iletişim çocuğun güvenini kazanmasını sağlamıştı. Küçüktür, çocuktur diyerek geçiştirmemiş, onu büyük insan yerine koyarak kalbini kazanmıştır.

⁷⁵ Ebu Abdullah Muhammed B Ömer El-Vakıdı, *Hz. Peygamber’in (S.A.V) Savaşları* (İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2016), 979,980.

⁷⁶ Buhârî, Ezân, 65; Nevevî, *Şerhu’n-Nevevî ‘alâ Muslim*, 4/ 187.

⁷⁷ Ebû Ca’Fer Ahmed B Muhammed B Selâme Ezdî Hacrî Mısırî Tahâvî, *Şerhu Meâni’l-Âsâr = Meâni’l-Âsâr* (Beyrut : Darü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 2006), 4/89.

⁷⁸ Buhârî, Cihâd, 188; En-Nisaburi, *El-Müstedrek Ale’s-Sahihayn (11 Cilt)*, 5/536.

“Hz. Peygamber, eşi Hz. Hatice’nin kendisine hediye ettiği köle olan küçük Zeyd’i âzat etmiş, akrabaları onu almaya gelince Zeyd’in kararına saygı göstereceğini belirtmiştir. Babası Zeyd’e kararını sorduğunda ‘Ey Allah’ın Rasûlü seni hiç kimseye tercih etmem.’ diyerek Hz. Peygamber’in yanında kalmak istediğini bildirmiştir.”⁷⁹ Bir kölenin anne babasına karşı Hz. Peygamber’i seçmesi onun çocuklara karşı olan güzel davranışını göstermektedir.

Verilen örneklerden anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber sadece kendi çocuklarına değil sahâbe çocuklarıyla da ilgilenerek yakın muamele göstermiştir. Kendi çocuklarının yanı sıra diğer çocuklarla da ilgileniyor ve onlara da değer veriyordu. Çünkü onlar da toplumun bir parçasıydı. Çocuk kendini toplumun bir parçası olarak hissettiği zaman gelişir ve ileride sorumluluklarını yerine getirmede daha özenli davranır.

1.3.Hz. Peygamber’in Gayri Müslim Çocuklara Yaklaşımı

Hz. Peygamber kendi çocukları ve sahâbe çocuklarının yanında gayri müslim ailelerin çocuklarına da ilgi, sevgi ve şefkat göstererek onlara iyilikle muamelede bulunmuştur. Hiçbir çocuğu birbirinden ayrı tutmamıştır. Tüm çocukları, hakları bakımından bir görmüştür. Birini diğerine tercih etmemiştir.

Hz. Peygamber, “Her çocuk fitrat üzere doğar. Sonra anne ve babası onu Yahudileştirir veya Hıristiyanlaştırır...”⁸⁰ buyurarak çocukların dinî anlamda bir sorumluluklarının olmadığı ve tüm sorumluluklarının anne ve babalarının üzerinde olduğunu belirtmiştir. Allah Rasûlü ’nün hadisine baktığımızda, çocuklara yaklaşımının “Her çocuk mâsum doğar.” ilkesi doğrultusunda olduğu görülmektedir.⁸¹

Peygamberliğin ilk yıllarında yapılan anlaşmalarda Hz. Peygamber, “Allah’a şirk koşmamak... gibi şartların yanında çocukları öldürmemek”⁸² şartını da hep zikretmiştir. Çocuklara olan özen ve hassasiyeti, koyulan kurallara da yansımıştır. Gayri müslim çocuklarının savaşlarda öldürülmemesi, esir olanlarının da ailelerinden

⁷⁹ Tirmizî, 5/Menâkıb, 40.

⁸⁰ Buhârî, Cenâiz, 79; Müslim, Kader, 6.

⁸¹ İhsan Asfur, *Hz. Peygamber’in Çocuklara Davranışı İle İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi* (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master’s Thesis, 2018), 131.

⁸² İbrahim Canan, *Allah’ın Çocuklara Bahşettiği Haklar* (Ankara: Timaş Yayınları, ts.), 62,63.

ayırılmaması emredilmiştir.⁸³ Bu konuda şöyle buyurmuştur: “Kim anne ile çocuğunu birbirinden ayırırsa, Allah da kıyamet günü onunla sevdiklerini birbirinden ayırır!”⁸⁴

Yine Hz. Peygamber, ölen çocukların cenaze namazlarını da kıldırması,⁸⁵ hastalanan çocukları ziyaret etmiş ve onlara her zaman dua etmiştir. “Bir gün, Hz. Peygamber’e hizmet eden Yahudi bir çocuk hastalanmıştı. Rasûlullah onu ziyarete gidip yanında oturdu. Çocuğa hitaben, ‘Müslüman ol.’ buyurdu. Çocuk, yanında bulunan babasının yüzüne baktı. Babası, ‘Ebü’l-Kâsım’a itaat et.’ dedi. Bunun üzerine çocuk hemen kelime-i şehâdet getirip Müslüman oldu. Allah Rasûlü çocuğun yanından çıkarken, ‘Bu çocuğu cehennem ateşinden kurtaran Allah’a hamd olsun.’ buyurdu.”⁸⁶ Çocuğun, Hz. Peygamber’in yanında çalışmasına rağmen bu zamana kadar Müslüman olmaması, dinî anlamda bir baskı yapılmadığını ve onun özgür iradesinde serbest bırakıldığını göstermektedir.

Sonuç olarak Hz. Peygamber’in çocuklarla diyalogu her zaman muazzamdı. Kendi çocuğu olsun, sahâbe çocuğu olsun veya gayri müslim bir çocuk olsun, birini diğerine üstün tutmamıştı. Hepsiyle ayrı ayrı ilgilenmiş, hâlini hatırını sorarak onlara verdiği değeri göstermişti. Çocuklara olan yaklaşımındaki sevgi, sıcaklık ve samimiyet onların güvenini kısa sürede kazanmasını sağlamıştır. Bu bölümde Hz. Peygamber’in çocuklara yaklaşımıyla ilgili hadisler aktarıldı. Çocuklara yaklaşımına ithafen sonraki bölümde kısaca Hz. Peygamber’in çocukları eğitime modellerinden bahsedilecektir.

---

⁸³ Buhârî, Cihad, 148.

⁸⁴ Dârimî, Siyer, 39.

⁸⁵ Nesâî, Cenâiz, 58.

⁸⁶ Buhârî, Cenâiz, 80.

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN ÇOCUK EĞİTİMİNDE KULLANDIĞI BAZI METODLAR

2.1. Eğitimin Önemi

Allah Teâlâ insanı en güzel biçimde yaratmıştır.⁸⁷ Bu yüzden insanın bilgi, davranış ve kabiliyetlerinin gelişebilmesi için eğitim çok önemlidir. Câhiliye döneminde okuma yazma yaygın değildi. Bununla beraber, Kur'ân-ı Kerîm'de ilk olarak “Oku”⁸⁸ emrinin ümmî bir peygambere verilmesi ve “*Nûn. Kaleme ve (yazanların) onunla yazdıklarına andolsun...*”⁸⁹ şeklindeki kaleme ve yazılanlara yemin edilmesi, eğitimin insan yaşamındaki önemini belirtmektedir.⁹⁰

Hız. Peygamber de bir eğitimci olarak hayatının her alanında eğitime önem vermiştir. “İnsanlar iki gruba ayrılır: Öğreten ve öğrenenler. Bu ikisinin dışında kalan kimselerde hayır yoktur.”⁹¹ buyurarak herkesin doğumundan ölümüne kadar bir öğrenme faaliyeti içinde olması gerektiğini vurgulamıştır. Hız. Peygamber'in öğretirken aynı zamanda örnek olması sayesinde o karanlık toplum gelişip güzelleşmiştir. Farklı zamanlarda, “Allah beni zorlaştırıcı, sıkıntı verici, yanıltıcı ve şaşkırtıcı olarak göndermedi, beni eğitici ve kolaylaştırıcı olarak gönderdi.” buyurmuştur.⁹² Kendisinin, zorlaştırmadan kolaylaştıran, sıkıntı vermeden ferahlık veren, yanıltıp şaşkırtmadan doğruyu gösteren bir eğitimci olarak gönderildiğini belirterek her daim bu yol üzerinde devam etmiştir.

Her çocuk saf, temiz ve mücevher gibi kıymetli bir kalbe sahiptir. Boş kaset gibi olan çocuklar verilen her şeyi kabul etmeye hazırdır. Bu yüzden çocuğun ahlâklı ve dürüst bir insan olabilmesi için iyi bir eğitimden geçmesi gerekmektedir. Çocuğu koruyup kollamanın yanında onu eğitmek ve ona ahlâkî değerleri öğretmek ebeveynin sorumlulukları arasındadır. Bunun için, “Daha ilk günlerde çocuğun terbiyesine önem verilmelidir.” diyerek küçük yaşlardaki terbiyeye dikkat çeken Gazâlî, eğitimi “taş

---

⁸⁷ “Kur'ân Yolu”, Tîn, 95/4.

⁸⁸ “Kur'ân Yolu”, Alâk, 96/1.

⁸⁹ “Kur'ân Yolu”, Kalem, 68/1.

⁹⁰ Emine Demil, “Hadisler Çerçevesinde Hız. Peygamber'in Eğitim Metodu”, 217.

⁹¹ Taberani, *El-Mu'cemü'l-Kebir*, 201.

⁹² Müslim, *Müessesetü'r-Risâle*, 612.

üzerine nakışlar yazma” ya benzetir.⁹³ Bu konuda Gazâlî şöyle der: “Çocuk anne-baba elinde bir emanettir. Kalbi kıymetli bir cevher gibi temizdir. Mum gibi her şekli alabilir. Bütün yazı ve şekillerden uzaktır. Temiz bir toprak gibi olup hangi tohum atılırsa büyür. İyilik tohumu ekilirse, dünya ve âhîret saadetine kavuşur.”⁹⁴ Eğitim o kadar önemlidir ki çocukların ilerideki yaşamlarını şekillendirir. Küçük yaşta nasıl bir eğitim alırlarsa o yolda devam ederler.

Hız. Peygamber eğitimle ilgili şöyle buyurmuştur: “Çocuklarınıza ikramda bulununuz ve onları güzel terbiye ediniz.”⁹⁵ “Bir babanın evlâdına verebileceği en değerli hediye güzel terbiyedir.”⁹⁶ Yine Kur’ân-ı Kerîm’de, “*Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun...*”⁹⁷ diyerek Allah Teâlâ, çocuklara iyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlışını, güzeli, çirkini öğreterek, onlara iyi bir eğitim vererek ancak koruma eyleminin yerine getirilebileceğini vurgulamıştır.

2.2. Hız. Peygamber’in Eğitim Metodu

Hız. Peygamber’in eğitimdeki en önemli prensibi her şeyi kolaylaştırarak herkesin anlayabileceği şekilde anlatmak ve nefret ettirmeden her daim sevdirmektir.⁹⁸ Medineli gençlerden Muâviye b. Hakem, Allah Rasûlü’nden daha güzel bir muallim görmediğini söyleyerek onun eğitimci yönüne dikkat çekmiştir.⁹⁹

Uyguladığı metotlara baktığımızda, en etkilisinin tebliğ (anlatım) metodu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ilgi uyandırmayı amaçladığı için tebyîn metodunu, daha iyi anlaşılmasını sağlamak için örneklerden yararlanarak temsil metodunu, bilgilerin unutulmaması ve zihne iyice yerleşebilmesi için üç defa tekrarlayarak tekrar metodunu, insanın dünya ve âhîret mutluluğu için tebşîr ve inzâr metodunu, teşvik etmek için de tahkiye metodunu kullanmıştır.¹⁰⁰

⁹³ İmam-I Gazâlî, *İhyâu Ulûmi’-d-Dîn*. (:, Ts.) (Erişim 05 Aralık 2023), 69.

⁹⁴ Ebu Hamid Huccetülislam Muhammed B Muhammed Gazzalî, *Kimyâ-Yı Saâdet*. (İstanbul: Bedir Yayınevi, 1979), 316.

⁹⁵ İbn Mâce, Edeb, 3.

⁹⁶ En-Nisaburi, *Dâru’l-Mâ’rife*, IV, 263.

⁹⁷ “Kur’ân Yolu”, Tahrim, 66/6.

⁹⁸ Buhârî, Cihâd, 164.

⁹⁹ Müslim, *Müessesetü’r-Risâle*, 246, 247.

¹⁰⁰ Demil, “Hadisler Çerçevesinde Hız. Peygamber’in Eğitim Metodu”, 217.

Allah Rasûlü eğitimde bunlarla birlikte çeşitli metotlar kullanmıştır. Bu metotlara şöyle örnekler verilmektedir: İnandırmak, ümit vermek ve müjdelemek, takdir etmek, olumlu davranışları ödüllendirmek, anlatılacakları zamana bölmek, hikâyelerden yararlanmak, çocukları ilim meclislerine, camilere götürmek, çocuklara sabrı öğretmek, çocuklarda sorumluluk bilinci oluşturmak, yumuşak ve hoşgörülü davranmak, insanların anlayabileceği şekilde tane tane konuşmak, çocuklara öncelik tanımak, insanı değil yapılan davranışı eleştirmek, çocuklara yalan söylememek, eğitimde oyunu kullanmak, çocukların haklarını gözetmek, yabancı dil öğrenilmesi konusunda teşvik etmek, benzetmeler yapıp beden dilini etkili kullanarak anlatmak, yaparak yaşayarak öğretmektir.¹⁰¹

2.3. Hz. Peygamber'in Çocuk Eğitiminde Dikkat Çektiği Hususlar

Hz. Peygamber, eğitime konusunda ilk önce çocukları çok sevmiş ki onlarla çocuklaşarak oyunlar oynamış, onlara adaletli davranarak birbirinden üstün tutmamış, hoşgörüsüyle yaklaşarak azarlamamış, değer vererek güvenlerini kazanmış ve gelişimlerini tamamlamaları konusunda yardımcı olarak onları yatkın oldukları konularda teşvik etmiştir.¹⁰² Allah Rasûlü, “Çocuklarınızı üç haslet üzere yetiştirin; Hz. Peygamber'i sevmek, onun ev halkını, dost ve yakın arkadaşlarını sevmek ve Kur'ân okumak...” buyurmuştur.¹⁰³

Hz. Peygamber çocuk eğitiminde şu hususları öne çıkarmıştır:

- İman esaslarını öğretme
- İbadetleri öğretme
- Kur'ân-ı Kerîm'i öğretme
- Temel beceriler kazandırma
- Temel gelişimlerini dikkate alma¹⁰⁴

¹⁰¹ Ramazan Gürel, “Hz. Peygamber'in Eğitim-Öğretim Modelinde Belli Başlı İlke Ve Metotlar”,

¹⁰² Konuyla İlgili Hadisler İçin Bk. Buhârî, Edeb, 18, Cenâiz, 44, Nikah, 12; Müslim, Fedâil, 63,65; Ebû Dâvûd, Selâm, 4, Edeb, 66; Tirmizî, 5/Menâkıb, 31,50; İbn Mâce, Edeb, 14; Dârimî, *Sunenu'd-Dârimî*, 2/189; En-Nisaburi, *El-Müstedrek Ale's-Sahihayn (11 Cilt)*, 1/62.

¹⁰³ Zeynüddin Muhammed Abdürrauf B Tacilarifin B Ali Münavi, *Fezû'l-Kadir Şerhi'l-Câmi's-Sagir*. (Beyrut : Dârü'l-Ma'rife, 1938), 1/225.

¹⁰⁴ İsmail Sağlam, “Hz. Peygamber'in Çocuk Eğitiminde Öne Çıkardığı Hususlar”, 170.

2.3.1. İman Esaslarını Öğretme

Çocuklar temiz bir yaratılışla dünyaya gelmişlerdir. Onların bu saf ve temiz halleri aile ve çevre faktörüyle şekillenmiştir. İçlerinde var olan yaratıcı düşüncesi ve sevgisi, önemli ölçüde çevreden etkilenmiştir. Allah Rasûlü, çocukların doğumundan itibaren din ile olan bağlarını güçlendirici vecibeleri yerine getirerek kulaklarına ezan okumuş ve okunmasını tavsiye etmiştir.¹⁰⁵ Ezanın içinde geçen kelime-i şehâdet ve kelime-i tevhid, Allah'ın varlığını, birliğini vurgulamaktadır. Bu itibarla ilk kez ezanı duyan çocukta inanma duygusu güçlenmiş olacaktır.

Hız. Peygamber çocuklara ve gençlere seviyelerine göre ilk olarak iman esaslarını kavratmıştır. Konuşmaya yeni başlayan çocuklara kelime-i tevhidi defalarca tekrar ettirip kavratmaya çalışarak yol göstermiştir.¹⁰⁶ Allah Rasûlü çocukların gelişim özelliklerini dikkate alarak öğrenmenin kalıcı olabilmesi için tekrarlama, gösterme, örneklendirme yöntemlerini ve tekniklerini kullanmıştır.¹⁰⁷

2.3.2. İbadetleri Öğretme

İslâm dininde ibadetlere büyük önem verilmiştir. İman esaslarını öğrendikten sonra imanın bir gereği olarak ibadetlerin öğrenilmesi gerekmektedir. İbadet konusunda bir bilgi boyutu bir de davranış boyutu bulunmaktadır. İbadetleri bilgi olarak öğrenmek bilgi boyutunu, bunları fiiliyata geçirmek davranış boyutunu oluşturmaktadır. Bu yüzden Hız. Peygamber, çocukların ibadetleri öğrenmeleri konusunda çaba sarf etmiştir. Önemli olan ibadetlerin neler olduğunu, nasıl yapıldığını bilmek değil; onları severek, isteyerek hayat boyu yapabilmek. Hız. Peygamber bu konuda örnek olabilmek için ibadetleri fazlasıyla yerine getirirken etrafındakilerin de yerine getirmesini önemsemiştir.¹⁰⁸

Hız. Peygamber'in, çocukların ibadetleri öğrenmeleri ve yerine getirmeleri konusundaki titizliği, büyüyünce de yapabilmeleri içindir. Kendi çocuklarına, yanında yetişen çocuklara veya sahâbe çocuklarına olsun her daim örnek olarak ibadetlerini öğreterek hatırlatmıştır. Bu konuda torunlarından "Hız. Hasan dedesinin şu tavsiyelerde

---

¹⁰⁵ Tirmizî, 5/Edâhî, 17.

¹⁰⁶ Ebû Bekr Abdürrezzâk B Hemmam Abdürrezzâk Es-San'ani, *El-Musannef* (Beyrut: El-Meclisü'l-İlmi, 1983), 334.

¹⁰⁷ "Uluslararası Mevlid-İ Nebi Sempozyumu Peygamberimiz ve Çocuk", (Erişim 22 Kasım 2023), 287.

¹⁰⁸ Sağlam, "Hız. Peygamber'in Çocuk Eğitiminde Öne Çıkardığı Hususlar", 173,174.

bulduğunu haber veriyor: ‘Hasan! Beş vakit namazını aksatmadan kıl. Sana şüpheli gelen her şeyi terk et. İçinde şüphe uyandırmayan şeye yönel. Çünkü doğruluk insanın gönlüne huzur verir. Yalan ise huzursuzluk uyandırır.’”¹⁰⁹ Yine başka bir hadiste, “Yedi yaşına geldiklerinde çocuklarınıza namazı öğretin...”¹¹⁰ Görüldüğü üzere Hz. Peygamber küçük yaşlardan itibaren çocukların ibadetleri öğrenmelerinde dikkatli davranarak, bir secdeyle de olsa namaz kılmaya alıştırılması gerektiğini¹¹¹, vakit namazların yanında cuma¹¹², bayram ve cenaze namazlarına¹¹³ da götürülmelerini tavsiye etmiştir. Sadece namaz ibadeti değil, oruç, hac, sadaka, dua gibi ibadetlerin öğretilmesi konusunda da teşvik etmiştir. Kendisi her zaman dua ettiği gibi çocuklara da çeşitli dualar öğretmiştir. “Kays b. Sa’d b. Ubâde isimli çocuğa, ‘Sana cennet kapılarından birini öğreteyim mi?’ dedikten sonra ‘Allah’tan başka güç ve kudret sahibi yoktur.’ cümlesini öğretmiştir.”¹¹⁴ Yine “Hz. Peygamber’in ‘Allah’ım fakirlikten, cimrilikten, aşırı yaşlılıktan, dünyanın kötülüklerinden ve kabir azabından sana sığınırım.’ duası, sahâbe tarafından çocuklarına öğretilmiştir.”¹¹⁵

2.3.3. Kur’ân-ı Kerîm’i Öğretme

Hz. Peygamber, “Kur’ân-ı Kerîm’i okuyan ve hükümleriyle amel edenin anne ve babasına kıyamet günü bir taç giydirilir. Bu tacın ışığı şayet aranızda olmuş olsa, dünya evlerindeki güneş ışığından daha güzeldir. O halde bununla amel eden hakkında ne düşünürsünüz?”¹¹⁶ buyurarak çocukların Allah’ın kitabını öğrenmesini ve okumasını teşvik etmiştir.

Yine Allah Rasûlü, “Kur’ân okuyan mü’min, kokusu ve tadı güzel olan turunc gibidir. Kur’ân okumayan mü’min, tadı güzel ve kokusu olmayan hurma gibidir. Kur’ân okuyan münafık, kokusu güzel, tadı acı olan fesleğen otu gibidir. Kur’ân okumayan münafık ise, kokusu olmayan acı yaban keleş gibidir.”¹¹⁷ “Şu Kur’ân-ı öğreniniz.

¹⁰⁹ Tirmizî, 5/Kıyâmet, 6.

¹¹⁰ Ebû Dâvûd, Salât, 25; Muhammed B. ‘Alî B. Muhammed El-Yemenî Eş-Şevkânî, *Neylu’l-Evtâr*, Thk. ‘İşâmuddîn Eş-Şabâbî (Mısır: Dâru’l-İlmiyye, 1413/1993), I/348,349; Münavi, *Fezû’l-Kadir Şerhi’l-Câmi’-s-Sagîr.*, IV/327; Ebû’l-Hasan Ali B Ömer B Ahmed Dârekutni, *Sünenü’l-Dârekutni*. (Medine: Dâru’l-Mehasin, 1966), 231.

¹¹¹ Ebû Bekr Abdürrezzâk B Hemmam Abdürrezzâk Es-San’ani, *El-Musannef*, 4/154.

¹¹² Buhârî, İdeyn, 16.

¹¹³ Buhârî, Cenâiz, 59.

¹¹⁴ Tirmizî, 5/Da’vet, 141.

¹¹⁵ Buhârî, Cihad, 25; Nesâî, İstiâze, 6; Tirmizî, 5/Da’vet, 124.

¹¹⁶ Ebû Dâvûd, Vitr, 14.

¹¹⁷ Buhârî, Fezâilü’l Kur’ân, 17.

Şüphesiz ki onu okumakla her harfine karşılık on sevapla mükâfatlandırılırsınız.”¹¹⁸
“Ümmetimin ibadetinin en faziletlisi, Kur’ân okumaktır.”¹¹⁹ “Ancak iki kişi gıpta edilmeye değer; birisi Allah’ın kendisine Kur’ân ihsan ettiği ve gece gündüz Kur’ân okuyan kimsedir. Diğeri de Allah’ın verdiği malı gece gündüz infak eden kimsedir.”¹²⁰

Allah Rasûlü her zaman çocuklara Kur’ân-ı öğretmiş ve öğretilmesini tavsiye etmiştir. Okumanın devamlı olması gerektiğini, ihmâl edilmemesini ve Kur’ân okumanın faydalarını belirtmiştir. Böyle yaparak eğitimde açıklama, örnekleme, gösterip yaptırma gibi yöntem ve teknikleri kullanırken eğitimin devamlı olmasını da önemsemiştir.¹²¹

2.3.4. Temel Beceriler Kazandırma

İnsanın yaşamını sürdürebilmesi için bir takım becerilere sahip olması gerekmektedir. Yemek yeme, uyku, giyinme, temizlik, düzen gibi adap konularında belirli alışkanlıklara sahip olmaları gerekmektedir. Hz. Peygamber çocukların bu alışkanlıkları kazanabilmeleri için onlara her zaman rehberlik etmiştir. Önce kendisi yaparak örnek olmuş sonra tavsiyelerde bulunmuştur.¹²²

Yemek yeme âdâbıyla ilgili olarak Hz. Peygamber, yemekten önce ve sonra ellerin yıkanması,¹²³ yemeğe besmeleyle başlanması,¹²⁴ sağ elle,¹²⁵ önünden,¹²⁶ dayanmadan yenmesi,¹²⁷ duayla bitirilmesi,¹²⁸ yemeğin israf edilmemesi,¹²⁹ suyun üç yudumda içilmesi¹³⁰ gibi tavsiyelerde bulunmuştur.

Yine uyku âdâbıyla ilgili olarak Allah Rasûlü, “Uyumak için döşegine geldiğin zaman, namaz abdesti gibi bir abdest al, sonra sağ yanına yat ve Allah’ım kendimi sana teslim ettim, yüzümü sana döndüm, durumumu sana ısmarladım, sırtımı sana dayadım. Senden başka ne bir sığınak ne de kurtuluş yolu yoktur. Senin gönderdiğin kitaba

¹¹⁸ Dârimî, *Sunenu'd-Dârimî*, II/429.

¹¹⁹ Münavi, *Feyzü'l-Kadir Şerhi'l-Câmii's-Sagir.*, II/44.

¹²⁰ Buhârî, *Fezâilü'l Kur'ân*, 20; İbn Mâce, *Mukaddime*, 16; Tirmizî, *5/Da'vet*, 23.

¹²¹ “Uluslararası Mevlid-İ Nebi Sempozyumu Peygamberimiz Ve Çocuk”, 291.

¹²² Sağlam, “Hz. Peygamber’in Çocuk Eğitiminde Öne Çıkardığı Hususlar”, 180.

¹²³ Tirmizî, *5/Et'ime*, 39; Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 12.

¹²⁴ Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 16.

¹²⁵ Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 20.

¹²⁶ İbn Mâce, *Et'ime*, 12.

¹²⁷ Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 17.

¹²⁸ Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 53.

¹²⁹ İbn Mâce, *Et'ime*, 13.

¹³⁰ İbn Mâce, *Eşribe*, 18.

inandım, Peygambere iman ettim, bunu en son söyleyeceğim söz kıl, diyerek uyu.” buyurmuştur.¹³¹

Hız. Peygamber temel alışkanlıkların yanında çocukların günlük hayattaki sorumluluklarına da büyük önem vermiştir ve bu yüzden onlara küçük görevler vererek onore etmiştir. Bunlardan bazıları, ayakkabı düzeltmek, abdest suyunu ve leğeni hazırlamak, misafirlere içecek dağıtmak, mektup taşımaktır.¹³²

Çocuklar küçük yaşlarda bu temel becerilere sahip olurlarsa yetişkinliklerinde iyi eğitilmiş birer birey haline gelirler.

2.3.5. Temel Gelişimlerini Dikkate Alma

Hız. Peygamber’in çocuk eğitiminde önem verdiği diğer bir konu ise temel gelişimleridir. Temel gelişimden kasıt; dil, beden, sosyal, duygusal vb. gelişimlerdir. Çocukların bu gelişimlerinin tamamlanarak yeterli olgunluğa ulaşmaları, ileride başarılı olmalarını sağlamaktadır. Allah Rasûlü, çocukların bu gelişimlerinin tamamlanması yönünde bir eğitim uygulamıştır. İslâmiyetten önce de sonra da o toplumda, dil gelişimine ve düzgün konuşmaya önem verilmiştir. Bu yüzden hem sağlıklı büyümeleri hem de düzgün konuşabilmeleri için havası iyi, suyu tatlı bölgelerdeki sütanneye veriliyorlardı.¹³³

Allah Rasûlü çocukların sosyal ve duygusal açıdan gelişebilmeleri için özen göstermiştir. Bu hassasiyeti, onlarla olan konuşmalarından, şakalaşmalarından, onlara ikramlarından, sevgisinden, sözlerine verdiği değerden anlaşılmaktadır. “Bir gün Muhammed b. Rebî ‘Ben beş yaşındayken Hız. Peygamber bir kovadan ağzına su alarak püskürttü.’ diyerek Allah Rasûlü’nün onunla şakalaşmasını anlatmıştır.”¹³⁴ “Hız. Enes de ‘Hız. Peygamber çocuklarla şakalaşmada insanların en ileride olanıdır.’”¹³⁵ diyerek Allah Rasûlü’nün çocuklara verdiği değeri, onların duygusal açıdan gelişebilmeleri için onlarla oynanması, şakalaşması gerektiğini vurgulamıştır. Böylece çocuklar psikolojik açıdan kendilerini değerli hissederek daha mutlu bir çocukluk dönemi geçirmiş olurlar.

¹³¹ Buhârî, Vudû, 4.

¹³² Buhârî, Cihad, 74 Vudû, 16 Eşribe, 21; Müslim, Tahâret, 69,71; Ebû Dâvûd, Edeb, 137; Ahmed B. Hanbel, *El-Müsned*, 4/358.

¹³³ Sağlam, “Hız. Peygamber’in Çocuk Eğitiminde Öne Çıkardığı Hususlar”, 183.

¹³⁴ Buhârî, İlim, 18.

¹³⁵ “El Mucemul Sağir Li Taberani / طبعه جديدة محققة عن المخطوط HADİS 2/39”, الحديث.

Bunların yanında bedensel gelişimi de önemseyen Hz. Peygamber torunlarına küçük yaşta ok atmayı, yüzmeyi,¹³⁶ güreşmeyi,¹³⁷ biniciliği öğretmiş ve her çocuğa öğretilmesini, müsabakalara götürülmesini tavsiye etmiştir.¹³⁸

Hz. Peygamber'in eğitim metodunda hiçbir zaman kızarak uyararak veya ceza vermek yoktur. O, yapılan hatalara hep hoşgörüsüyle yaklaşmıştır. Konuyla ilgili "Ebû Mahzûre şöyle anlatıyor: 'Ben henüz çocukken bir grup genç ile birlikte Şam'a gitmek için yola çıktık. Huneyn yolundayken oradan dönmekte olan Allah Rasûlü ile karşılaştık. Rasûlullah'ın müezzini namaz için ezan okuyordu. Biz o zaman başımıza buyruk gençlerdik. Ezanı duyunca bağırmaya ezanı tekrarlayıp dalga geçmeye başladık. Allah Rasûlü bizi duydu, yanına çağırdı. Önünde dizildik. 'Az önce sesini duyduğum hanginizdi?' diye sordu. Hepsini birden beni gösterdi. Allah Rasûlü beni hariç herkesi yanından gönderdi. Sonra bana dönüp 'Hadi kalk, namaz için ezan oku bakalım.' dedi. O an Allah Rasûlü'nden ve benden istediği şeyden hiç hoşlanmadım ama dediğini de yaptım. O'nun söylediklerini tekrarlayarak ezanı okudum. Birden Mekke için ezan okumama izin vermesini istedim. O da izin verdi. O anda ona duyduğum kızgınlık, sevgiye dönüşüvermişti. Ardından Mekke'ye dönüp Rasûlullah'ın oraya tayin ettiği adamı Attâb b. Esîd'in yanına geldim ve onun yanında Allah Rasûlü'nün emriyle namaz vakitlerinde ezan okur oldum."

Hz. Peygamber'in dinî konuları, değerleri aktarmada uygulamış olduğu eğitim ilke ve yöntemler, günümüzdeki eğitim anlayışlarına örnek olmuştur. Çocukların ihtiyaçlarına, gelişim özelliklerine, psikolojik yapılarına bakarak uyguladığı öğretim yöntem ve teknikleri, yine günümüz yöntem ve tekniklerini desteklemektedir.¹³⁹

¹³⁶ "El Mucemul Sağir Li Taberani / الطبعة الجديدة محققة عن المخطوط HADİS المعجم الصغير للطبراني", Fezâilü'r-Remy 5/B.

¹³⁷ El-Askalani, *El-Metalib Ul-Aliye 4 Cilt (1. Hamur-Ciltli)*, 4/72.

¹³⁸ Nesâî, *Kitâbü'l Hay*, 13,14.

¹³⁹ "Uluslararası Mevlid-İ Nebi Sempozyumu Peygamberimiz ve Çocuk", 300.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNÜMÜZ EBEVEYNLERİNİN ÇOCUKLARINA YAKLAŞIMINI KİYASLAMA

3.1. Günümüz Ebeveynleri ve Çocukları

Toplumun yapı taşını oluşturan aile, çocuklarını büyütürken dijital çağda yeni sorunlarla karşılaşmaktadır. Artık günümüzde çekirdek aileler, büyük şehirler ebeveynleri hayatın zorluklarıyla baş başa bırakmıştır. Doğru dürüst arkadaşı olmayan genellikle çalışan aile çocukları, zamanlarını ya medya araçlarıyla ya da kurs, etüt gibi programlarla geçirmektedir. Atasözünde belirtilen, “Bir çocuk büyütme için bir köy dolusu insan gerekir.”, günümüz ailelerinin çevre desteğinden uzak olduğunu gözler önüne sermektedir.¹⁴⁰

Günümüzde çocukları olumsuz olarak etkileyen iletişim araçları telefon, televizyon, bilgisayar ve internettir. Önemli olan, çocukları onlarla yalnız bırakmamaktır. Yalnız bırakıldığı sürece çocuklar iletişim araçlarına teslim edilmiş olur. Sıradan her şeyi izleyerek birçok şiddet içerikli programlara maruz kalırlar.¹⁴¹

Çocuklar büyüklerinin söylediklerinden çok yaptıklarını örnek almaktadır. Bundan dolayı bu dijital çağda çocuklarının medyayı sınırlı bir şekilde kullanmasını isteyen anne ve babaların, önce kendileri buna dikkat etmelidir. Buna ancak bir arada olunan vakitlerde telefon, televizyon gibi araçların kapatılmasıyla ulaşılabilir. Aynı zamanda günümüzde o kadar ayrı kalınıyor ki en azından çocuklarla ortak bir nokta olabilmesi için onların oynadıkları oyunları, izledikleri şeyleri bilmek gerekir. Böylece onlar hakkında konuşarak çocukla arada bir bağlantı kurulması amaçlanır.¹⁴²

Geçmiş zamanlarda sokakta oynayan çocuklara yabancılarla konuşmamaları, tanımadıkları kimseden bir şey almamaları gerektiği tembihlenirken günümüzde de sanal ortamlarda yabancılarla muhatap olmamaları, onların sözlerine kanmamaları, kişisel bilgilerini onlarla paylaşmamaları gerektiği tavsiye ediliyor. Bunun yanında siber zorbalıktan uzak durulması gerektiği çocuklara öğretilmeli ve siber zorbalığa maruz

¹⁴⁰ Erdem - Şahin, *Peygamberimiz Ve Çocuk*, 91.

¹⁴¹ Sancaklı, “Hz. Peygamber’in Çocuklarla Olan İlişkisinde Eğitim-Öğretim Açısından Ön Plana Çıkan Hususlar”, 15.

¹⁴² Erdem - Şahin, *Peygamberimiz Ve Çocuk*, 95.

kalırlarsa büyüklerine söylemeleri tembihlenmelidir. Çocukların dijital dünyada tüketici, zarar verici değil de üretken olmaları sağlanmalıdır.

Hız. Peygamber'in çocuklara her zaman değer verdiği gibi günümüz ebeveynleri de çocuklarına değer verip onların da birer birey olduğunu bilmesi gerekir. Bu yaklaşım tarzı eğer benimsenmezse ortaya çıkacak olan problem ve sorunların önüne geçmek zor olabilir. Çocuk ve gençlerin en çok dikkat ettiği şey, değer görmek, insan yerine koyulmak, anlaşılmasıdır. Bunların olmaması olumsuz sonuçları doğurur. Çocukların ilgiyi, sevgiyi, değeri dışarıda, yabancı kişilerde aramalarına sebep olabilir. Bu da çocukların dış dünya tarafından yanlış şekillenmelerine sebep olur.¹⁴³

Şimdiki çocuklar teknolojinin hem faydalarından hem de zararlarından nasiplerini alıyorlar. Her türlü imkânın ellerinin altında olması, derslerine yardımcı olması, akıllarına takılan soruların cevaplarını anında bulabilmeleri açısından teknoloji faydalıdır. Fakat bu teknolojinin birçok da zararı vardır. Faydalı şeyler izlerken birden çıkan reklamlar, çocuklara cazip gelmesi için yapılan renkli zararlı görseller, şiddet içerikli videolar ve oyunlar, yine cinsel içerikli video ve görseller çocukların düşüncelerine, kalplerine zarar vermeye yeter de artar. Ailelerin de bu teknolojiye olan bağımlılığı çocukları kontrol etmelerine engel oluyor. Bir evin içinde birçok yabancı olarak yaşayan adı güya aile olan bu insanlar yaşamlarını sanal dünyada geçirmektedir.

Allah Rasûlü'nün tüm çocuklara gösterdiği sevgiyi birçok aile tek çocuğuna bile gösteremeyebiliyor. Çocukları susturmaya çalışmak, "Daha yaşın ne ki bana akıl veriyorsun." sözleriyle onları değersizleştirip küstürmek, incitmek doğru değildir. Küçük çocukların sözlerine kıymet verip onları dinleyen, onlara büyük insanlar gibi davranan bir Peygamber'in ümmeti olarak çocuklara ilgi gösterilmelidir. Hız. Peygamber'in her zaman örnek alınmasın çocuklarla olan ilişkilerin olumlu olmasını sağlayacaktır.¹⁴⁴

Çocuklar olumsuz davrandığında bile onlara kızmayan Hız. Peygamber'e karşı, ailelerin olumsuz davranış karşısında hemen cezaya başvurması çocuklarda kaygı ve sinirli eğilimlere yol açmaktadır. Otoriter bir anne ve baba olmaya çalışan ebeveynler

---

¹⁴³ Sancaklı, "Hız. Peygamber'in Çocuklarla Olan İlişkisinde Eğitim-Öğretim Açısından Ön Plana Çıkan Hususlar", 12.

¹⁴⁴ Sancaklı, "Hız. Peygamber'in Çocuklarla Olan İlişkisinde Eğitim-Öğretim Açısından Ön Plana Çıkan Hususlar", 13.

sık sık cezaya başvurur. Ailesi tarafından ağır baskı ve dayaja maruz bırakılmak, çocuğun kişiliğini ezerek özgüvenini yok etmek, çocukları yalan ve ikiyüzlülük gibi kötü ahlâkî sonuçlara götüreceği gibi psikolojik bozukluklara da sebep olur. Yapılan araştırmalar sonucunda bu tür çocukların evden kaçması, öfkeli olması, saldırganlık ve düşmanlıkla dolu olması, başkalarına eziyet ederek bundan zevk alması gibi anormal durumları vardır. Bu nedenlerden dolayı eğer bir ceza verilmesi gerekiyorsa sevgi ve ilgi göstermemek de manevî bir cezadır. Yine tenkit, uyarma cezalarıyla yetinilip aile ilişkilerini zedeleyici ceza türlerine başvurulmamalıdır.¹⁴⁵

Günümüzde ailelerin bazıları da kendi çocuklarını en değerli varlık olarak görür. Çocuk ne isterse yaparak, istediklerini alarak onu daha mutlu ettiklerini düşünürler. Çocukları maddi olarak sıkıntı çekmesin diye tüm imkânları seferber ederler. Fakat çocukların mutluluğu maddi ödüllerle satın alınamaz. Maddi yetersizliği olan aileler çocuklarına parayla ödül alamadıkları zaman üzülmeyip çocuk için daha değerli olanın sevgi, övgü, ilgi gösterme ve takdir etme olduğunu bilmeleri gerekir. Yani çocuklar manevî ödüllere daha kıymet verir.¹⁴⁶

Çocukların asıl istediği şey, çok oyuncak, çok kıyafet, çok yiyecek değil de anne ve babasıyla birlikte geçireceği zaman dilimidir. Beraber konuşa konuşa yenecek bir yemek, beraber gidilecek bir park gezintisi, birlikte kılınan bir namaz, sevdiği bir keki yapmak, beraber oynanan bir oyun çocukları mutlu etmeye yeter. Ayrıca çocukların yaptığı en küçük bir şeye bile sürekli ödül vermek onları koşullandırır ve artık ödüksüz hiçbir şey yapamaz hale gelirler. Bu yüzden bu durumun da önüne geçmek gerekir. Şımarık, doyumsuz, tatmin olmayan, ailesini parmağında oynatan bireyler yetiştirmiş olmamak için çok dikkat etmek gerekir.¹⁴⁷

Kimi aileler de çocuklarına en doğru şekilde yaklaşılmaya çalışırlar. Bütün araştırmalarını yaparak ve çocuk gelişim kitapları okuyarak çocuklarını özgüvenli, yeteneklerini keşfeden, duygusal açıdan ihtiyaçları karşılanmış birer birey olarak yetiştirirler. Bu çocukların yetiştirilmesinde Hz. Peygamber'in örnekliği de göz ardı edilmezse vatana ve millete hayırlı, ahlâklı, düzgün, dinine sahip çıkan bir ferd yetiştirilmiş olunur.

---

¹⁴⁵ *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu*, 578,579.

¹⁴⁶ Mehmet Emin Ay, *Din Eğitiminde Mükâfat Ve Ceza* (Yeni Zamanlar Sahaf, 2005), 100,101.

¹⁴⁷ *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu*, 577.

SONUÇ

H.z. Muhammed (s.a.v.) son peygamber olarak Allah tarafından gönderilmiştir. İslâm dini de iki kaynağından birisi H.z. Peygamber'in sünnetleridir. Allah Rasûlü her konuda insanlara örnek olduğu gibi çocuklara yaklaşım ve çocukları eğitime konusunda da her zaman örnek olmuştur. Peygamberlik görevinden dolayı insanlara örnek olarak gönderilen H.z. Peygamber, bir ebeveyn olarak da çocuklarını yetiştirmede yakınındakilere ve sonraki nesillere önderlik etmiştir.

Çocukluk dönemi, insanın karakter oluşumunun gerçekleştiği bir evredir. Maneviyatın oluşumu ve gelişimi bu dönemde olduğu için çok önemlidir. Çocuğun bedensel, duygusal, zihinsel gelişimi yine bu dönemde gerçekleşir. Beyinlerinin boş kaset gibi olduğu, iyi veya kötü ne verilirse aldıkları, bu yüzden ebeveynlerin çocuklara karşı olan davranışlarına, konuşmalarına ve eylemlerine çok dikkat etmeleri gereken bir dönemdir. H.z. Peygamber de çocukluk dönemine büyük önem vermiştir.

Allah Rasûlü, çocukların hele de kız çocuklarının değersiz olarak görüldüğü, sevgi ve merhametten uzak kalmış, evlatlarını bir kez dahi öpmediklerini ifade eden bir topluma güneş gibi doğmuştur. Onun sevgisi, şefkati, merhameti sayesinde çocuklar birey olarak kabul edilmiş, değerleri artmış, imkânları çoğalmış, sözlerine kıymet verilir olmuş ve terbiyenin en güzeli sunulmuştur. H.z. Peygamber, çevresindeki çocuklarla yeri geldiğinde şakalaşmış, yeri geldiğinde yetişkin gibi muamele ederek muhabbet etmiş, yanlış davranışlarına karşı müsamaha göstererek hoşgörülü davranmıştır. Çocuklara her zaman dua ederek nasihatlerde bulunmuştur.

H.z. Peygamber her zaman çocukların haklarına saygılı olarak eşitlik ve adalet ilkesini gözetmiş, onlara karşı sevgiyi, merhameti, hoşgörüyü hiçbir zaman eksik etmemiş ve bu nedenle çocukların gönlünde taht kurmuştur. Çocukların gelişim özelliklerine göre davranması herkese örnek teşkil etmektedir. Her çocuğa ayrı muamele ederek eğitim metotlarını da ona göre şekillendirmiş bir eğitimcidir. Çocuklara olan sevgisi sayesinde severek öğreten bir eğitimci olmuştur. Her hâli, tavrı bir eğitim niteliğindedir.

Allah Rasûlü'nün sadece kendi çocuklarına değil de toplumun her kesimindeki çocuklara aynı muamelede bulunması dikkat çekicidir. Her çocuğu kendi evladı gibi

kucaklamış ve kim olursa olsun hiçbir çocuğa karşı yapılan haksızlıklara sessiz kalmayıp yanlışları düzeltmeye çalışmıştır. Onun yaşamında sevgisizliğe, nefrete, kötü söze, kavgaya, dövüşe yer olmadığı için çocuk müşrik de olsa sevgiyle muamele etmiş ve her zaman korumuştur. Çocukların korunması, bir neslin korunmasıdır. İslâm dininin önemseydiği ve korunmasını istediği beş temel haklardandır.

Hız. Peygamber zamanından günümüze kadar büyük değişimler olmuştur. Onun çocuklara uygulamış olduğu eğitim metotları günümüz eğitime ışık tutmuştur. Allah Rasûlü'nün uyguladığı eğitim ilke ve yöntemleri kullanılarak çocukların din eğitiminde başarılar elde edilir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte çocukların ilgi alanları da değişmiştir. Çocukların ilgi alanları dikkate alınarak dinî bir eğitim verilmelidir. Çocukların verilen eğitimleri içselleştirebilmesi için eğitimin onların seviyesinde olması gerekir. Onların seviyesinde olan eğitimi her ne kadar teknolojiyi kullanarak versek de sanal dünyadan elde edemeyecekleri sıcaklığı, sevgiyi, samimiyeti ailelerin göstermesi lazımdır. Ailelerin çocuklarını sanal dünyaya esir etmemesi, onlarla paylaşacakları ortak noktalar bulması gerekir.

Sonuç olarak bu çalışmada Hız. Peygamber'in çocuklara olan yaklaşımının sevgi, şefkat, merhamet ve hoşgörü temelli olduğu, haklarını her zaman koruyarak onlara saygı gösterdiği ve eğitimlerine de çok büyük önem verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklara yaklaşımında hep dengeyi koruduğu, kimseyi kimseye üstün tutmadığı, gayri müslim olsun, sahâbe olsun veya üvey evlat olsun hiçbirini kendi evlatlarından ayırmadığı tespit edilmiştir. Kimseyi kırmadığı gibi şakalarla gönül almaya çalıştığı, yapılan yanlışlara karşı incitmeden doğrusunu öğrettiği görülmüştür. Kendi çocuklarının eğitiminin yanında ümmetin tüm çocukları için çabaladığı büyük bir titizlikle bu uğurda çok çalıştığı ve herkesi bu çalışmaya sevk ettiği edinilen bulgular arasındadır.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, Ebû ‘Abdullâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 8 Cilt. Kahire: Dâru’l-İlmiyye, 1416/1995.
- Ali, Ebü’l-Hüseyn Zeyd b Ali b Hüseyin el-Kureşi Zeyd b. *Müsnedü’l-İmam Zeyd*. Beyrut : Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1981.
- Asfur, İhsan. *Hz. Peygamber’in Çocuklara Davranışı İle İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master’s Thesis, 2018.
- Askalânî, Ebü’l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b Alî b Muhammed İbn Hacer. *el-İsabe fi temyizi’s-sahabe*. Kahire : Mektebetü’l-Külliyati’l-Ezheriyye, 1917.
- Askalani, İbn Hacer el-. *El-Metalib ul-Aliye 4 Cilt (1. Hamur-Ciltli)*. çev. Adem Yerinde - Hüseyin Kaya. Ocak Yayıncılık, 2010.
- Ay, Mehmet Emin. *Din Eğitiminde Mükâfat ve Ceza*. Yeni Zamanlar Sahaf, 2005.
- Ay, Mehmet Emin. “Hz. Peygamber ve Çocuklar”.
- Bağdadi, Ebû Bekr el-Hatîb Ahmed b Ali b Sabit Hatîb el-. *el-Kifaye fi ilmi’r-rivaye*. Haydarabad : Dâiretü’l-Maârifî’l-Osmaniyye, 1938.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b İsmâîl b İbrâhîm Cu’fi. *el-Edebü’l-müfred*. Beyrut : Âlemü’l-Kütüb, 1984.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-. *el-Câmi’u’s-şahîh*. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki’n-Necât, 2. Basım, 1422/2001.
- Canan, İbrahim. *Aile Reisi ve Baba Olarak Hz. Peygamber*. Rağbet Yayınları, 2009.
- Canan, İbrahim. *Allah’ın Çocuklara Bahşettiği Haklar*. Timaş Yayınları, ts.
- Canan, İbrahim. *Hz.Peygamber’in Sünnetinde Terbiye*. Işık Yayınları, 2014.
- Dârekutni, Ebü’l-Hasan Ali b Ömer b Ahmed. *Sünenü’l-d-Dârekutni*. Medine : Dâru’l-Mehasin, 1966.
- Dârimî, Ebû Muhammed ‘Abdullâh b. ‘Abdurrahman et-Temîmî ed-. *Sunenu’l-d-Dârimî*. thk. Huseyn Selîm ‘Esed ed-Dârânî. 4 Cilt. b.y.: Dâru’l-Muğnî, 1412/2000.
- Demil, Emine. “Hadisler Çerçevesinde Hz. Peygamber’in Eğitim Metodu”.
- Diyarbakri, Hüseyin b Muhammed b Hasan. *Tarihü’l-hamis fi ahvâli enfesi nefis*. Beyrut : Müessesetu Şa’ban, ts. Erişim 04 Aralık 2023

- Ebû Bekr Abdürrezzâk b Hemmam Abdürrezzâk es-San'ani. *el-Musannef*. Beyrut : el-Meclisü'l-İlmi, 1983.
- Ebû Dâvûd, Suleymân b. el-Eş'aş es-Sicistânî. *Sünenü Ebî Dâvûd*. 4 Cilt. Delhi: el-Maţba'atu'l-Enşâriyye, 1323.
- ERDEM, Elif - Hale ŞAHİN (ed.). *Peygamberimiz ve Çocuk*. Ankara : Diyanet İşleri Başkanlığı, 2. Basım, 2020.
- Gazâlî, İmam-ı. *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*. :, ts. Erişim 05 Aralık 2023
- Gazzali, Ebu Hamid Huccetülislam Muhammed b Muhammed. *Kimyâ-yı Saâdet*. İstanbul : Bedir Yayınevi, 1979.
- Gürel, Ramazan. "Hz. Peygamber'in Eğitim-Öğretim Modelinde Belli Başlı İlke ve Metotlar".
- Hamidullah, Muhammed. *İslâm Peygamberi*. çev. Mehmet Yazgan. Beyan Yayınları, 2019.
- Heysemi, Nureddin el-. *Mecmau'z-Zevaid I.Cilt*. Ocak Yayıncılık, 2007.
- İbn Mâce, Ebû 'Abdullâh Muhammed b. Yezîd el-Şâzânî. *Sunenu İbn Mâce*. thk. Şu'ayb el-'Arna'ût. 5 Cilt. b.y.: Dâru'r-Risâleti'l-'Âlemiyye, 2009.
- İbnu'l-Eşîr, Ebû'l-Hasen 'Alî b. Ebî'l-Kerem Muhammed el-Cezerî. *Usdu'l-Ğâbe fi Ma'rifeti's-Şahâbe*. 6 Cilt. b.y.: Dâru'l-Fikr, 1409/1989.
- İmam Mâlik, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes el-Asbahî. *el-Muvaţta'*. nşr. Abdüvehhâb Abdüllatîf. Kahire: y.y., 1382/1962.
- Jan Amos Comenius. *Büyük Didaktika (didactica Magna)*. çev. Hasip A. Aytuna. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1964.
- Muttaķî el-Hindî, 'Alâ'u'd-Dîn 'Alî b. Hîsâmi'd-Dîn b. Kâğî Hân el-Kâdirî eş-Şâzelî el-Hindî el-Burhânfûrî el-. *Kenzu'l-'Ummâl*. thk. Bekrî Hâyyânî. b.y.: y.y., 1401/1981.
- Münavi, Zeynüddin Muhammed Abdür-rauf b Tacilarifin b Ali. *Feyzü'l-kadir şerhi'l-Câmi's-sagir*. Beyrut : Dârü'l-Ma'rife, 1938.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi'u's-şahîh*. nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Kahire: y.y., 1374-75/1955-56.
- Nesâî, İmam. *Sünen-i Nesâî Tercümesi (Termo)*. Kervan Yayın Dağıtım, 2019.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahyâ b. Şeref en-. *Şerhu'n-Nevevî 'alâ Muslim*. 18 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâşî'l-'Arabî, 1392/1972.

- Nisaburi, Hakim en-. *El-Müstedrek Ale's-Sahihayn (11 Cilt)*. çev. M. Beşir Eryarsoy. Konevi Yayınları, 2013.
- Sa'd, İbn. *Kitabü't-Tabakati'l- Kebir Tabakat (11 Cilt)*. çev. Heyet. Siyer Yayınları, 2020.
- Sağlam, İsmail. "Hz. Peygamber'in Çocuk Eğitiminde Öne Çıkardığı Hususlar".
- Sancakli, Saffet. "Hz. Peygamber'in Çocuklarla Olan İlişkinde Eğitim-Öğretim Açısından Ön Plana Çıkan Hususlar" 43/1 (2007).
- Suyuti. *Halifeler tarihi (Tarihu'l-hulefa)*. İstanbul : Asalet Yayınları, 2018.
- Sülemi, Ebü'l-Meali Sadreddin Muhammed b İbrahim b İshak Münavi. *Keşfü'l-menahic ve't-tenakih fi tahrici ehâdîsi'l-mesabih*. Beyrut : ed-Dâru'l-Arabiyye li'l-Mevsuat, 2006.
- Şevkânî, Muhammed b. 'Alî b. Muhammed el-Yemenî eş-. *Neylu'l-Evâtâr*. thk. 'İşâmuddîn eş-Şabâbîfî. 8 Cilt. Mısır: Dâru'l-Ĥadîs, 1413/1993.
- Taberani, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân b Ahmed b Eyyûb. *el-Mu'cemü'l-kebir*. Beyrut : Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1985.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Aĥmed b. Eyyûb eş-. *el-Mu'cemu's-Şaġîr = er-Ravdu'd-Dânî*. thk. Muhammed Şekûr Maĥmûd el-Ĥâc 'Emrîr. 2 Cilt. Beyrut; Amman: el-Mektebu'l-İslâmî; Dâru 'Ammâr, 1405/1985.
- Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b Muhammed b Selâme Ezdî Hacrî Mısırî. *Şerhu Meânî'l-âsâr = Meânî'l-âsâr*. Beyrut : Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2006.
- Tirmizî, Muhammed b. 'Îsâ b. Şevre b. Mûsa b.ed-Ĥaĥĥâk et-. *Sünen-i Tirmizî*. thk. Aĥmed Muhammed Şâkir-Muĥammed Fu'âd 'Abdülbâkî-İbrâhîm Utve 'Avd. Mısır: Şirketü Mektebeti ve Maĥbaati Muĥstafa el-Bâbî el-Ĥalebî, 2. Basım, ts.
- Vakîdi, Ebu Abdullah Muhammed b Ömer el-. *Hz. Peygamber'in (s.a.v) Savaşları*. İlk Harf Yayınevi, 2016.
- "El Mucemul Saġir li Taberani / طبعه جديدة محققة عن المخطوط HADİS المعجم الصغير للطبراني طبعه جديدة محققة عن المخطوط". Erişim 28 Kasım 2023. <https://www.sefkatyayincilik.com/urun/el-mucemul-sagir-li-taberani-lm-jm-lsgyr-lltbrny-tb-jdyd-mhqq-n-lmkhtwt>
- Hz. Peygamber ve İnsan Sevgisi [Kutlu Doğum Sempozyumu (I : 2007 : Şanlıurfa)]*. :, 2007.
- "Kur'an Yolu". Erişim 21 Kasım 2023. <https://kuran.diyanet.gov.tr>
- "Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu Peygamberimiz ve Çocuk", ts. Erişim 22 Kasım 2023

Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu: 30 Mart - 01 Nisan 2012, Ankara. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1. baskı., 2013.

ÖZ GEÇMİŞ